

Ženski Svet

FEBRUAR

Obrazi in duše: Marica Nadlišek-Bartolova (Marja Boršnik) — Erika, Tomo in njegova mati (Milica S. Ostrovska) konec — Odgovor (K. Borova) — Ob spominih na Marico Bartol-Nadliškovo (Kristina Šuler — Poljska balada (Ruža Lucija Petelinova) — Izprijenka (M. Husova) — Kaj je bilo posebnega na XIII. kongresu Mednarodne zveze za žensko volivno pravico in žensko državno udejstvovanje (Erna Musser) — Javni dogodki doma in po svetu — Umetnost: Gospa Mirca Sancin (V.I.R.) — Obzornik — Nove knjige: Knjige Goriške Matice za leto 1940 (K. V.) — Jože Karlovšek: »Slovenski domovi« (E. Piščančeva) — Priloge: »Naš dom«, Modna priloga, Pletenine

1940 - LETO XVIII

Naš natečaj

Razpisane nagrade za najboljše literarne prispevke so bile tako-le razdeljene:

I. nagrado **Din 500.—** dobi:

Zgodba viničarke Tereze (Viator)

II. nagrado dobi:

Bič zemlje (Povolov Ferjan)

III. nagrado dobi:

Marička (Drobec življenja)

Vsi ostali prispevki so pisateljem na razpolago v uredništvu. Prosimo gospoda Viatorja, da nam pošlje svoj naslov.

Uredništvo.

Naročnice v inozemstvu!

Prosimo, ne pošiljajte dinarjev v priporočenem, niti v denarnem pismu, ker se domača valuta iz inozemstva zapleni! Pošljite le tujo valuto ali ček.

Uprava.

Ženski Svet izhaja vsak mesec v Ljubljani. Letna naročnina za list z gospodinjsko prilogo «Naš dom», modno prilogo in krojno polo z ročnimi deli znaša *din 64.—*, polletna *din 33.—*, četrtletna *din 17.—*. Posamezna številka *din 6.—*. Sam list s prilogo «Naš dom» ali same priloge *din 40.—*, Za Italijo *Lit 24.—*, posamezna številka *Lit 250*; za ostalo inozemstvo *din 85.—*. Račun poštne hranilnice v Ljubljani štev. 14.004. Uredništvo in uprava v Ljubljani,

Aleksandrova c. 16/I. Telefonska štev. 32-80. Izdaja Konzorcij Ženski Svet v Ljubljani.

Za konzorcij in uredništvo odgovorna Milka Martelanc.

Tiska tiskarna Veit in drug, družba z o. z., Vir, pošta Domžale. (Predstavnik Peter Veit, Vir.)

Obrazi in duše

Marica Nadlišek-Bartolova*

Marija Boršnik

Leta 1888., leto dni pred izidom prve Maričine povesti, je obračunal eden naših tedanjih najpomembnejših kritikov Janko Kersnik z ženskimi romani: »Dejalo se je sicer, da so to povesti, katere sme vsaki svoji hčeri dati v roke, spisi »für die höhere Tochter«; priznavało se je, kako skrbno, morda celo z nekako priderijo se varuje pisateljica nedostojnosti, nenravnosti, pohujšanja. Toda s tem še ni zaščeno terjatvam, ki jih zahtevamo od umotvorov! Značaji, ki se nam tu predstavljajo, z večine so problematični; mnogokrat ne vemo, ni kdaj pomenijo, ni kam bi jih deli; — končno seveda se pokažejo skoro brez izjeme kot gole — blage duše. Zlasti moški so vsi nekako nerazumljivi... nad vsemi visi nekaj temnega, neumevnega, kar jih morda v domišljiji sedemnajstletne deklice dela še idealnejše, vzorne, vzvišene, v tem ko zrel mož polaga smehljaje knjigo iz rok, češ — taki nismo, taki nismo bili in takšni nikdar ne bomo!« (LZ 1888, 380.)

S to oznako realist Kersnik ni zadel samo tedanje najpopularnejše pisateljice Marlittove in njene dokaj medlejše slovenske posnemalke Luize Pesjakove, ki je nanjo meril, marveč je s tem nehote dobro označil tudi ostalo naše dotedanje žensko slovstvo. Prav v tolikšni alip a še v večji meri kot Pesjakova tudi njena najpomemb-

* Predavanje na obsmrtnici, ki jo je priredila Ženska zveza 10. jan. t. l. v Ljubljani.

nješa sodobnica Pavlina Pajškova življenja ne zajema iz resničnosti, temveč ga umetno konstruira na podlagi čtiva in idealistične morale. Osebe teh povesti so kakor lutke, ki jih avtorica poteza na neki zdi na desno; zdaj na levo, ene so bele, druge črne, plemenite so poplačane, podle kaznovane. Delom se pozna, da so njihove avtorice blage žene, ki so dorasle med štirimi, čisto samostanskimi zidavi pod strogim nadzorstvom, dokler jih niso skrbni starši predali iz rok vzgojiteljic v roke neljavnih soprogov — med nove štiri stene. Tu so imele priliko nadzorovati gospodinjstvo, negovati svoje, čisto brezbarvne soproge in se topiti v solzah ob nemškem družinskem časopisju. Razen po »Gartenlaubericah« so tu pa tam posegle tudi po slovenski knjižici, zlasti od sedemdesetih let dalje, ko jim je začel nuditi Stritar z du najškim Zvonom gradivo, ki se je po mehki sentimentalnosti in plemenitem idealizmu moglo meriti z nemškim meščanskim čtivom.

Resničnega življenja, njegovih strasti in borb naše starejše pisateljice niso poznale in niso mogle spoznati več, kot so ga mogle zajeti iz svojega ožkega izkustva. Vsakdanjemu realnemu življenju se je mogla naša meščanka približiti in ga pravilneje vrednotiti šele tedaj, ko se je tudi sama ingla v borbo za kruh.

Edina služba, ki je bila za tedanje malomeščansko ženo do neke mere častna, je bila vzgojiteljska. Najvišja šolska izobrazba, ki jo je lahko dosegla, pripravnika. Nič čudnega, če smo dobili predsemi iz učiteljskih krogov prve slovenske književnice, ki niso stopicale samo po uglasenem tujem, iz večine moškem tiru, temveč so znale tudi nekaj svojega, nonega povedati, ki niso samo sanjale in moralizirale, temveč so zagnale čelo v samostojno borbo. Prva med njimi je bila Marica Nadlišek, učiteljica v tržaškem predmestju pri Sv. Ivanu.

Tudi Marica sprva še bojuje tipa za Stritarjem. Tudi ona dosledno presoja z idealistično lehinico, spočetka ne dosti manj vsiljivo kot njene predhodnice. Tudi v njenih prvencah je veliko neobgljene sentimentalnosti, veliko beló-črnih značajev, veliko taksnega, kar Kersnik v omenjeni oceni Pesjakove označuje za nerealno. Njeno okolje pa je vendarle že koj od početka domače, preprosto, pa tudi dejanje se razvija tem varneje, čim bolj se odmika Stritarju in se približuje Kersniku.

Kersnik ne postane samo njen literarni voditelj, marveč tudi njen življenjski in moški vzor. To je čisti brelec, iz katerega zajema svoje hrepenenje in svoje sanje, ki ji ostanejo v plemenitosti odpovedi svete vse življenje, tudi potem, ko je Kersnik človek že zdavnaj mrtev. Vrsta Maricinih junakov je plod doživlja tega njej najdražjega človeka. Prikazani so kot nadpovprečni po večini že starejši moški, ki jih veže zaroka ali zakon, zaradi česar jim ostane prava ljubezen nedosegljiva: na pr. dr. Stranski (Iz življenja mlade umetnice, LZ 1890), pisatelj Stanko (Slike in sličice iz življenja II, LZ 1896), igralec Pavel (Pod streho, LZ 1897), slikar Pavel (Fata morgana, LZ 1898). Čeprav so ti junaki le izraz hrepenenja in fantazije osamljene ženske, ležeče iz sive vsakdanjosti k človeku, ki bi jo doimel in ki bi ga mogla občudovati — so vendarle verneje prikazani od marsikakega drugega moškega, za katerega je našla pisateljica model v neposredni svoji okolici. Takoj se namreč vidi, da jo, zlasti prva leta, ti vsakdanji moški ne zanimajo preveč, zato jim tudi ne posveča dovolj pozornosti. Vse bolj se pogloblja v ženske, ki igrajo v njenem delu neprimerno važnejšo vlogo.

Glavni in skoraj edini problem njenih del je ljubezen, ki je skoraj zmerom zajeta iz ženskega stališča.

Njena junakinja ni več idealna grofica ali skrivnostna tujka, temveč drobna, preprosta ženska iz malomeščanskih, po večini iz učiteljskih krogov, ki doživlja usodo pisateljice in njenih prijateljic ali drugih neposrednih znank. Zato v teh zgodbah ni veliko senzacij, mogočnih strasti, tem več pa je tihega trpljenja in verne vdanosti.

»Srednji stan je za ženske najslabši,« pripoveduje repna učiteljica Roza v noveli Pod streho umetniku Pavlu. »Bogatinke in preprosta dekleta se lahko razve-

seljujejo in uživajo po svojem okusu, a me ne moretno k prvim, k drugim ne smemo. . . . Za možitev pa gospodom nisem bila jaz, ni imenitna, ni bogata dovolj, drugim pa smo zopet mi, pregosposke. . . . Odti so vsi, Bog ne kam; za ženo sem juna bila preuboga, a moje podstrešje jim je bilo naravnost strašno; dajalo jim je misliti, da bi juna, da bi mogla biti ljubica za krutek čas. — Zato ne verajem v tju bežen, ker ta je le tam, kjer je bogastvo, ugled.

Ta novela je tako močno podana, da je vsekakor izraz Maričinega najglobljega doživljanja. Žal da tudi tukaj ni ostala docela verna resničnosti, marveč je njeno krutost vsaj deloma na koncu retustrala z nenadno pojavo bogatega vdovca, ki vrzame svojo zapuščenost zarobenko po smrti prve, bogate soproge za ženo.

Kot izkaziti zastopnici meščanske miselnosti je tudi Matiči »nezvestoba«¹ ali izvenzakonska zveza nekaj nezaslišanega, idealni zakon pa višek dekliskih hrepenenj. Vendar življenje toliko pozna, da zakonske sreče ne pretirava. Prepričana je, da je sreča le fata morgana, ki jo srečamo v hipih svojih sanj, v resničnosti pa nas prežara prav takrat, ko se nam zdi najbližja.

To spoznanje je podlaga njenega najobsebnjega dela Fata morgana, ki ga je l. 1898, objavljala v Zvonu, na urednikovo željo pod moškim psevdonimom, da bi »bolj vleklo«. Vsekakor je imela tedanja Maričina preobremenjenost velik delež pri tem, da se ta poskus romana sicer docaj krepko zadenja in zaključuje, v celoti pa je ohlapen in razvlečen ter oblikovno pa tudi vsebinsko zaostaja za krajšimi stvarmi. Kljub psihološkim in drugim neverjetnostim pa se delu pozna, da je pretežno zajeto iz življenja in da gradi ob modelih iz resničnosti. To velja vsaj za glavne ženske osebe pa tudi za nekatere moške, med katerimi zlasti posrečeno prikazani sudoparni postojak dr. Rodić dokazuje, da je Maričina največja moč prav v slikanju povprečnega življenja in povprečnih ljudi. Kolikor se temu odmika, postaja čisto navzna, narejena.

Saj življenje krog nje je tako drobno in anostavno, če ga noče potrjavati, mora podajati takšno, kot ga vidi in sama živi.

Iz tega je razvidno, da njena povezanost s Kersnikom ni slučajna niti umetna, marveč tako naravna, kot je naraven njen preprosti, iskreni, ačasih rahlo ironični slog. Ta slog torej ni samo plod Kersnikove sočutja in imenitne zanj, temveč je najsposobnejši izraz Maričine narave, zato njena pisateljska vrednost raste in pada z njim.

Ker je polna mladostnega navdušenja in vedrega optimizma, tudi ne potrebuje izumetničenega patosa; ne zdi se ji potrebno prekrivati resnice, tudi če je resnica bridka. Po naziranju današnje naše miselnosti naj bo zakon plod ljubezni ali vsaj tesnega prijateljstva, ki omogoča čim globljo duševno povezanost, medtem ko Mariča v več primerih junakinje, ki se zdi, da nosijo avtobiografske poteze, tira v zakon kot v azil, da jih reši gmotnih skrbi in osamljenosti.

Njene žene se po večini trga bore za kruh. Poklicnega dela si niso izbrale toliko iz notrajnjega nagiba, kolikor iz gmotne potrebe, zato jim je bolj v nuko kot v užitek in v njem ne najdejo zadoščenja. Družabno se čutijo zapostavljene, a rasi ponosno molče, kot pa da bi se borile za svoje pravice. Niso nikoli ne emancipirane. Njihov edini življenjski cilj je ljubezen, in ker doživljajo v njej neuspehe in razočaranja, si žela le še toplote in miru, pripravljene, da povrnejo zakonskemu drugu ljubezen z zvestobo.

Takšni so zakoni naših mater in babic, ki temelje na spoštovanju in — odporu. Tradicija, ki jih je stoletja in stoletja kovala na dom, je bila v tem času še tako močna, da jim ni dopuščala svobodnega pogleda in raznaha.

Da je Mariča vse to že zdavnaj pred lastno poroko dožela in toliko verno prikazala, dokazuje, kako tesno je bila povezana s tedanja žensko usodo, kako jo je občutila in sočustvovala z njo. Prav tega izhoda iz te žalostne, čisto slepe ulice pa še ni videla.

Konec prihodnjic

Erika, Tomo in njegova mati

Milica S. Ostrovška

(Nadaljevanje)

Erika pozvoni. Komaj ji odpro, že steče k staršem: maturitetna poizkusna naloga — odlična. Še pri obedu se pogovarjajo o tem, delajo načrte za prihodnost, naposled pa se mati spomni, da je pismo za Eriko. Nejevoljen je materin obraz, ko ji ga izroči. Erika obrača sinji ovitek z zlatim cvetom na zadnji strani in se zagleda v piščevo ime: Tomo Višič. Zmaje z glavo, kam bi ga postavila v svojem spominu. Tedaj reče mati prezirljivo: »Saj sta vendar pasla kozo skupaj.« Erika pa ne sliši več, kako mati nekaj godrnja o čudnih modernih časih, ko si vsak berač dovoli vse, kar se mu zljubi, Erika samo vidi kozo s črnimi lisami, krotko, potrpežljivo kozo in luknjo v živi meji; Tomo sedi v travi pri njej.

Nasmehne se, odpre pismo. Bere skrbno pisane črke. Težko ji postane. Zakaj je tako ponižen in skromen njen dobri, skoraj pozabljeni prijatelj? Seveda mu bo odgovorila. In vikati je tudi več ne sme.

Ko pa sedi v svoji sobici, da bi mu odpisala, se zamisli. Kako, da mu še toliko pomeni? »Ti, samo ti boš moja žena!« Ne, potem nikakor ne sme odpisati. Sicer bi mislil —. Neizobražen, preprost mornar je, in če bi ga vzljubila — saj ne zaradi ljudi, zaradi vsega, kar zanima njo in je njemu vendar tuj!

Sicer pa ti menda preveč domišljuješ, Erika! Le odpiši, sicer bo še mislil, da se ti ne zdi vredno, ker je pač samo mornar.

Odpiše: Seveda se spominja in lepo je bilo. Zakaj ga le vika, kaj nista stara prijatelja? In vse, kako se šola in naj tudi on pove kaj več o svojem življenju.

Ko pa lepi pismo s skupimi stavki, se oglašča vest: morda si pa le od sile pohlepna, Erika. Navajena si, da se ti klanjajo, da te občudujejo in godi ti, da nekdo, ki se vozi po morju, misli nate, tak preprost fant, ki njegovo čustvo gotovo ni narejeno.

Toda Eriko čaka obilo učenja, kaj bi se toliko mučila za tako brezpomembno zadevo.

Prišlo je v naslednjih mesecih še nekaj kart s kratkimi pozdravi. Nato pa, ko je že obiskovala univerzo v bližnjem mestu, pismo z vestjo, da namerava Tomo obiskati sorodnike, in če bi ji bilo po volji, bi se videla kje za kratko uro.

Tedaj se je Erika skesala, da mu je odpisala. Saj ne utegne in — kaj neki bosta govorila? O literaturi, o glasbi, o študiju? Dva svetova. Budila bosta pač spomine.

Tokrat je pretehtavanje daljše in mučnejše kakor prvič. Naj mu izpolnim željo? Naj grem, naj ne grem? Tako lahko bi se bilo izgovoriti! Toda Erika se upira vsaka laž, taka je kot njen oče, ki je bil padel med vojno v nemilost.

In gre na sestanek v kavarno.

Zima je, suh mraz. Kar dobro ji de, ko zavrti kavarniška vrata in ji toplota luči v obraz. Obstane, ne ve, kam. Preveč svetlobe, preveč radovednih oči. Temnomodra obleka, je pisal, rdeča kravata. Orkester je pravkar začel nov komad, mehko, otožno romanco.

Tomo gleda vanjo, ve, da mora to biti prav ona. Spreletelo ga je, ko je zagledal: kako vitka je in ponosno zravnana in kljub temu plemenitih, mehkih potez. Le kje so njene kite, se domisli in se nasmehne v sebi: seveda, to zdaj že dolgo ni več Erika iz otroških let.

Njegov pogled je tako nepremičen in zamaknjen, da pritegne njenega. Da, on je! Tomo je hotel vstati, ji iti naproti, toda noge so bile lesene in kakor prikovane k podu. Šele ob srečanju z njenim pogledom mukoma vstane, toda ona je že pri njegovi mizi. Brez vsake zadrege se mu nasmehne in mu ponudi roko.

V sebi pa misli: To je torej Tomo. Ne spoznala bi ga. Visok, širokih prs, cel možak, tujec. Ko pa mu sedi nasproti in po prvih praznih, oklevajočih besedah preideta na preteklost in ga ona spomni, kako sta pasla kozo na prepovedani trati, zažare od veselja njegove oči, v trenutku se pogrzejno vmesna leta in ona je spet s Tomom fantičem. Da, to so njegove žive sive oči sredi žarkov svetlih trepalnic v dobrodušnem, pegastem obrazu. In njegov široki, zaupni smeh! Ohledele slike iz preteklosti so spet živa resničnost.

Nič več ji ni žal, da je šla na sestanek.

Ko pa se iz orkestra dvigne hrepeneči, tažeci glas violine, se zave, da je siv-kastorjavo mestece daleč in vsa prva mladost preteklost. In čeprav se Erika veseli svojih svežih moči in čeprav ji veliko obljublja prihodnost, bi se ji le zahotelo stopiti še enkrat v hladno in mračno globel, osvežiti od kraškega, vročega sonca osušeno dlan v curlajoči studenčnici, utrgati robidnice iz grma in zadihati še enkrat otožnotečci vetere z gmajne.

Orkester nežno igra, spremlja njune vedre besede, ki tajijo otožnost, ure pa neopazno drsijo v polnoč. Tomove oči izgubljajo poslednjo senco zadrege, govorijo že jasno o hrepenenju dolgih let, ki se je nocoj izpolnilo. In čeprav se z nobeno besedo ne izda, Erika le jame umikati oči od njegovih in ravnodušno begati z njimi po sosednih mizah. Zaželi si oditi.

V Tomovih očeh je neprikrita bolečina. Toda le za trenutek. Tedaj zaigrajo vesel foks, s sosedne mize vstane takoj gibek par, zapleše v ozkem prostoru med mizami. Toino ve, da se lepi večer bliža koncu in je potem vse izgubljeno. Zato tvega še poslednje, naj pride že kar koli. Če pa bi le pristala?

Kako vse drugače bi bilo kakor v zakajenjih, smrdečih beznicah, kjer je plesal deslej pri kreščeči muziki z ženskami, ki so mu bile zoprne, predstavljati pa si je skušal, da pleše z njo, z Eriko. Zdaj bi bilo naposled zares.

»Preden greva — bi hotela — en sam ples — za slovo. Saj pač ne bo več prilike, da bi se tako pomenila kakor nocoj, prijateljski.«

Eriko stisne pri duši. Plesati z njim? S tem fantom, ki se ne igra z lepimi besedami, temveč zajema vsako iz svoje poštene, iskrene duše? Ne pomeni to že preveč? Ni njen ples le laž? Naglo treba preudariti položaj. Težko je. Toda odreči se skoraj nemogoče. Misli bi, da me je sram pred mestno gospodo, od katere me ta ali oni pozna. Zato ker je Tomu videti, da mu je mučno v obleki, ki je ni vaje.

In v tretje je uslišala prošnjo: moram, moram.

Počasi je rekla: »Čakaj, naslednji ples.« Videti je bilo, kako se je nerada odločila. On je to vedel že prej, nič se ne začudi.

Zaigrajo tango in vstaneta.

Tomova duša vriška. Glej, tokrat držim zares Eriko v svojih rokah, pravo Eriko! In prigovarja si, naj uživa še bolj, do samih nebes. O Bog, zakaj ne more biti z njo sam? Niti malo je ne bi stisnil tesneje k sebi, ne prav tako rahlo bi jo držal, samo motile ga ne bi mize okrog. Ki se jim treba umikati, in neštete oči, ki obsojajo vsak neroden korak. Saj Tomo je dober plesalec, vendar je vaje krepkejših, neoviranih kretenj, ki se jih mora zdrževati v togi kavarni.

Da, v sanjah je lepše. Sama sva.

In dve rdeči lisi napora zagorita sredi njegovih lic. Pa jo vendar prosi za nov in še za nov ples.

Njej je naposled dobro ob tem preprostem človeku, ki veje od njega toliko iskrene toplote. Nikogar ne ljubi, le pričakuje veliko ljubezen. In ob pojočih zvokih jo trenutno obide, kakor bi bil tisti veliki čudež že tu, tisto vsegamočno prvobitno čustvo, ki terja pravico do njenega srca. Ko pa glasba utihne, spozna, da je to vse le varljiva domišljija in da ni mogoče.

Močno je utrujena, ne more več. In mu pove: jutri jo čaka delo. On se bridko nasmehne, prikim. Toda njegov nasmeh govori: Jaz bi ne bil nikoli utrujen in če bi zahtevala, bi zdržal nečloveške napore, zate. Pa vem, seveda vem.

Gresta. Zima je, suh mraz. Zvonko poje korak po zmrzlem tlaku. Tomo molči. V rokah še vedno trepet od dotika njenih voljnih rok.

Eriki je mučno. Govori, kar koli, samo da prežene izdajalski molk. Vsaka minuta večnost zanjo. Z očmi išče vogal hiše, ki v njej stanuje. Naposled. Seže v torbico, najde ključ, odklepa vezna vrata. Odprta so. Zdaj mu bo dala roko, a Tomo hoče vendar še spregovoriti, še nekaj povedati, nekaj lepega, za vse življenje v spomin. Prave besede pa ni, in če bi jo le še našel, saj bi ne mogla skozi zadržnjeno grlo, ko niti najbolj vsakdanje ne zmore.

Mraz je, izza ogla zabrije. Eriko strese, stegne roko v pozdrav.

Konec, konec. Njegova se obotavlja, naposled le seže v njeno.

»Zbogom, Tomo, in dobro se imej!«

Že zaškrtno od znotraj ključ. Tomo stoji pred zaklenjenimi vrati. Še stoji, ne more odto.

Erika se zažene po stopnicah, ne da bi prižgala luč; zgoraj si oddahne, srce naglo utripuje, tako ji je, kakor bi nekdo bežal za njo in ji brez besed, s samim nasilnim pogledom očital težke grehe.

Tomo pa se naposled počasi odpravi. Ne čuti mrzlega vetra. Ne mudi se mu. Mirno gleda po ulici predse. Zapuščena je. Nobene žive duše. Le svetilke se zibljejo v vetru, otožne, samotne. Sama zaprta okna, zaprta vrata. Sicer pa, kaj neki je mogel želeči več? Kaj je zamudil in kaj bi ji le bil mogel reči, da bi bilo imelo kak smisel? Bedak!

Zaprta vrata — nič posebnega. Navajen je na to. Kaj ni stal že nekoč na njenem pragu s svojimi bosimi nogami, ki se jih je še držalo blato z vrta, in je čakal s solato v naročju? Že tedaj je vendar spoznal, da ne bo nikoli smel prestopiti tistega praga.

Zaprta vrata. Povsod. Onstran so ljudje. Spijo. Marsikje še v snu objeti. Tomo pa je čisto sam. V teh hišah ni zanj nikogar, mrtvo mesto, nikjer nikogar, zanj mrtev svet.

III

Pod nenavadno vročim poznopoletnim soncem se blišči v utrujenem zelenju belo mesto. V visoke, nove palače se je vrnil polni utrip mestnega življenja. Tudi na ulicah se spet srečujejo znanci, se sprašujejo po preživelih počitnicah. Po snežno-belem širokem sprehajališču med nasadi se spet sprehajajo gibki, skrbno napravljeni ljudje. Grmički in drevesa začenjajo kazati kakor lani prve znake razkošnih jesenskih barv, ljudje pa niso tisti od lani. Prikrivajo, delajo se pogumne, prikriti pa ne morejo nemira. Tu ostrejša kretanja, tam nenaden obrat ob pogovoru mimoidočih, pa spet razdražen stavek, a največ vidiš v očeh: sprašujejo, skrit strah je v njih, pomiritve prosijo. Tu pa tam že solzne oči: mož je sinoči odšel, kdo ve, kako bo. —

»Leta 1914 — Rusi za hrbtom — tri leta, pravijo Angleži — zaklonišč ni — Bohinjska Bistrica-Göbbels — meja zaprta...« take besede ujameš povsod, na trgu med kmeticami, na gosposkem sprehajališču in celo med otroki!

Zeliš si počitka od vsega tega — polovica je vendar izmišljena, nalašč pretirana, si praviš, doma pa čakaš samo na dnevnik, nervozno navijaš radio.

Tudi Erikin mož ga je jel navijati, se je nato razjezil in vzel časnik v roke. Sedi za mizo in se ne meni za nikogar. Erika tiho vstane in stopi k jedilni omari, da bi shranila kristalni pladenj. Roka ji oprezno in skoraj božajoče odkriva steklo, vrat, počasi polaga pladenj na prostor. Saj ni mogoče, da bi bilo kdaj drugače, da

bi morala nenadoma zapustiti lepi, z ljubeznijo zgrajeni dom, kjer je vsaka stvarca na svojem edino pravem mestu. Kako lepo je bilo, ko sta z možem delala načrte za vilo in še od daleč nista slutila. — Ne, ne, ni mogoče. Saj je še vse, kot je bilo in njen mož tudi še ni moral z doma. Sicer pa se mu kot inženirju ne bo treba klati v naskokih na nož! Kolikokrat so nas že plašili, do najhujšega pa le ni nikoli prišlo. Tudi tokrat ne sme in ne bo, vsaj pri nas ne bo.«

Ko se tako sama bori z dvomi, spregovori nenadoma mož:

»Pomisli, celo našo ladjo so potopili!«

Erika se ozre.

»Trgovsko ladjo v severnem morju. Ta je pa lepa! Nekaj mornarjev se niti rešiti ni več utegnilo.«

Mornarjev? Mornarjev? — Tomo je mornar, na trgovski ladji. — Neumnost! Prav njegova ladja bi morala biti, seveda! Nič ne reče, le čaka, kdaj bo mož odložil dnevnik in zagrabil drugega. Tedaj seže navidezno ravnodušno po njem, a roke ji vendar trepečejo. In res! V srce se ji zareže ostra bolečina: Da, on je, Tomo Višič, prav on. —«

Da bi prikrla razburjenje, gleda dalje v časnik, nič ne vidi, nič ne reče, čaka, da se pomiri sunkovito bitje srca. Ene same misli je polna: Zaman sem se slepila, strahota je tu, segla je v moje življenje, samo najavilo se je, zdaj pa pojde dalje, vse strašnejša bo, vse do propasti.

Vstane. Njen pogled gre mimo moža, in čeprav ga sicer ljubi iz vsega srca, se ji ta trenutek zastudi, ko sedi tako sveže obrit in vonjav in spočit za mizo.

Gre v sosedno sobo, kjer spi njen edinec. Poltema je. Nič ne stopi k posteljici. Brezmiselno gre k oknu, gleda skozi ozki pas polodprtih žaluzij na bleščečo se cestno belino za zelenjem vrtička pod oknom, misli na Toma. Nikoli ga ni ljubila, a da je moral umreti med prvimi prav on, to je nepričakovano težko seglo v njeno že itak zmedeno razpoloženje.

Noče, nekaj pa jo le sili, da si predstavlja valove, ki jih obsevajo le luči s potapljačoe se ladje, široki obraz, razprte oči, obupne, poslednje zamahe z rokami. In zdi se ji, da sliši smrtno grgranje človeka, ki tone.

Groza! To grgranje, to hropenje, ki čedalje bolj narašča, se že oglašča od vsepovsod! To ni več samo njegov boj s smrtjo! Nenadoma so vsi tisti, ki umirajo na morju in na kopnem, na tujih, neznanih bojiščih na severu in na vzhodu in še celo oni, že nedavno padli na zapadu, tako pošastno blizu. In niso več mrtve številke padlih, sami neznanci, nenadoma so vse to živi ljudje, iz mesa in krvi, razklana, krvaveča telesa — sami najbližji, bratje — kakor Tomo.

Ne, ne, bolna si, Erika, živci so prenapeti! Ti je treba takih predstav?

Strese z glavo, kakor bi se hotela rešiti dušечеge pritiska, z rokami gre preko oči in prsti občutijo njihovo vročično toploto.

Tiha je soba in vila in ulica.

V Eriki pa vse šumi. Predstave se pijano prepletajo, misli jih boleče sekajo, stiskajo čelo kot s kleščami.

Vojna, vojna? Eno je že doživela, toda tedaj je bila otrok. Zamolkel pok, ki ga spremlja pojemajoče grmenje, lakota, ki jo je zaslutila — drugega nič.

Tomo pa je služil, da bi vzdrževal starše, so ji pravili. Oče se je vrnil invalid. Zaradi kruha — kakšne živalske poželjive oči, polodprta usta, napete mišice, ko je zagledal beli kruh v njenih rokah. Kakor da že tedaj nekaj ni bilo prav. Le kaj? Da je stegnila roko, da mu je dala — miloščino? Ne, ne, saj sta se razumela že prej, ni občutil ponižanja, le tovariško je bilo. Sploh pa, v kaki zvezi je njegova smrt z njo?

Toda še pomniš? Kako votlo je zadonelo, ko je padla trda materina roka na njegov hrbet? Zaradi nje. Tedaj ni razumela. Zdaj ve: ljubila ga je mati, zelo ga

je ljubila, zato ga je udarila, prenatanko je videla globoki prepad, ki ju loči, mladostna prijatelja.

In potem je prišlo. Noč je bila, le ulične svetilke so medlo gorele in se zibale v vetru. Že je bila odklenila: večna vrata, brez besed je stal Tomo pred njo. »Zbogom, Tomo, dobro se imej!« On pa je stal, nič ni rekel, ni mogel reči. Tomo!

Napaka, napaka, le kje je napaka? Sestanek, ples? Je smela odreči? Ne, ona ni kriva, ona ne!

In kljub temu spet v noči valovi, v smrtni grozi razprte oči.

Proč, proč!

Misel pa se ne da pregnati: če bi vojne ne bilo, kaj bi ga čakalo? Najtežje delo v kaki francoski, nemški tovarni, klavnici, morda v rudniku?

A ona — Erika? O, vse življenje mehko postlano, edinka, lep dom, sladka pogaca! In šola, kultura, umetnost! Zanj vse!

Erika — Tomo! Princeza — pastirček, princeza — pastirček, zabija jekleno, jasno v njeno zavest — princeza — pastirček, prelepa pravljica, le tokrat z žalostnim koncem.

Potem se Erika jedko nakremži: zdaj pa se uživam, celo v takem trenutku uživam ob lepotni primeri, še v bridkosti uživam!

Toda kako čudno, oči tek ni vzrasel v meni samu, še nekdo je tu, nekdo drug je, ki mi očitá uspele primere: Cesta pred vilo se blešči v soncu! Smrtno bled je ženin obraz, spačena so njena usta, spačen ves njen široki obraz v okviru razmršene las — njegova mati!

Zdaj, zdaj se bodo razprli stisnjeni zobje, zdaj, zdaj bo padla težka beseda!

Erika se zdrzne, pomane z rokami oči, se naglo odtrga od okna, da bi se otresla predstave. Tudi ona je mati in sina ima. Res, še čisto majhnega sina. A ko bi njen sin moral tako umreti, mlad in poln moči in ne da bi vedel, zakaj?

Stopi k postelji. Sprejme jo vablivi vonj po otroškem milu in toplem materinem mleku. Hkrati jo prešine, ko zagleda v polmraku spokojni, v snu zardeli smrkov obraz. Tako ji je, da bi pokleknila in kakor svetinjo poljubila tisti mehki, nerodni, rahlo sklenjeni ročiči, ki počivata na blazini ob zglavju.

Toda nekdo je še vedno tu, nekdo se vriva v njena čustva: Erika čuti njeno sovražno bližino. Saj je tudi Tomova mati v redkih trenutkih, ko je utegnila, stala tako ob spečem Tomu in gledala vsa srečna v njegova zdrava lička, a so jo tako osleparili, njega in njo!

Zdaj pa pogleda Erikinega sina z žarečimi, škodoželjnimi, masčevalnimi očmi. In ni več ona. Toliko obrazov ima. Obraze vseh zgaranih, vse življenje trpečih mater, ki so v teh kratkih dneh izgubile sinove.

Erika bi rada dvignila roke, pomirila bi rada kakor koli njihovo bolečino, jih pobožala po čelu, jih rotila, naj je ne gledajo tako sovražno. Saj jih razume, tako popolnoma jih razume in vse bi storila, da bi jim zmanjšala njihovo do smrti ne-utolazljivo bolečino. Samo naj tako strašno ne gledajo v njenega sina, da ne pade sovraštvo nanj, nedolžnega.

Toda one ne marajo njene tolažbe, nenušljivo sovraštvo je med njimi in njo.

Tedaj se v blaznem strahu nenadoma skloni nad otroka, kakor bi ga hotela obvarovati sovražnih oči, ga pokriti s svojim telesom. Otrok odpre oči, se nasmehne. Zdaj ga jame poljubljati, poljubljati, kakor bi se bala, da ga kmalu ne bo mogla več, ker je blizu strašna, masčevalna ura, ki zanjo nihče prav ne ve.

Od bolnega, krčevitega objema otrok zajohče. V trenutku pozabi Erika na vso grozo, hoče samo utolaziti sinčka.

Konec

Odgovor

K. Berova

*Kot rahel, cvet, v skaljeno reko zdrsne,
prišla je, draga, tvoja misel k nam.
Kot svetel dež v umazane vode
je kamil, draga, tvoj pozdrav v srce.
Stopila sva v zaznamovano leto,
kaj nana bo prineslo, kdo to ve?
Ob tvojem listu tog in nemi slonim
in veter skozi špranjo igra se z njim.*

*Sinoči dolgo smo pričakovali,
da se bo ogenj vžgal na drugi strani.
Stal sem na straži čisto sam,
nobena zvezda nad menoj ni vzpela;
iz megle le je grenka misel spela:
kako je na koroški strani vam?
Mar nas nikoli več ne bo sinov, očetov,
toplota rodne kože v varstvo vzela?*

*In danes je tam praznik, kjer ste vi.
Po Zilji vsej visijo bele sveče,
z voščenkami v rokah si gazite poti,
gorele bodo v cerkvi plameneče
in vosek sveč bo trd kapljal na tla:
in, draga, tudi ti boš tja prišla. —
Pa je zaman! Saj mrtvega boga
ne bo zbudila luč iz vaših rok.
O, bog neusmiljeno pozabil je na nas
in v molk zagrmil mrtvi je obraz.*

*Tem, draga, da je grenek moj pozdrav.
ka bi te rad toplo v objem privel
in preko vseh zasneženih dobrot,
ki naju ločijo,
kot bolečina nroja želja tli,
da bi si s tvojimi dlavmi oči zakril,
v megli in vetru išče si poti
vse dolge ure žalostnih noči.*

*In danes je tam praznik, kjer ste vi.
Po Zilji vsej od strehe vise ledenke,
za Svečnico prižigate voščenske,
o, da, prižgi jo zame tudi ti
ne v cerkvi — v svoji tili kamnici,
z zaveso rdečo okno si zastrl. —
Ko v maju bo pod njim vzcvetel jasein,
mi vejico ga pošlji — v tih spomin.*

Ob spominih na Marico Nadlišek-Bartolovo*

Kristina Šuler

Ob Tvojem bledem, negibnem obrazu, preko katerega se je bil razlil čudovit sij miru, sem globoko dojela resnico: dobe tonejo — ljudje se razhajamo in izginjamo — ostane le to, kar si iz čistega nagiba storil kdaj za svoj narod.

In zdaj, ko Te ni več, samotno romam po stezah in cestah v ono dobo, ko se je zganila med našim ženstvom vsa zadržana sila literarnega udejstvovanja; sprožila si jo Ti, ki si čutila v sebi močan, neizprosni klic po uveljavljanju naše žene na kulturnem polju.

Bilo je leta 1898. Zaneslo me je v Trst, v razgibano žarišče slovenstva, kjer je takrat bivala Marica Nadlišek-Bartolova. Bila je tedaj polna mlade sreče in zanosu. Pripovedovala mi je o svojem uredniškem delu, koliko noči prečuje ob korekturah raznih literarnih prispevkov, ob odgovorih na pisma in kritike, ob vsem ogromnem delu, ki si ga je naložila sama, in to sredi dobe, ko se je bilo treba boriti za vsak korak ženske osamosvojitve.

Kakor je poklicala slovenske žene k delu na kulturnem polju, tako jih je znala tudi voditi in je iskala vsakršne prilike, da se je osebno seznanjala s svojimi sodelavkami. Vsa njena pisma so bila zmeraj vedra in močna vzpodbuda k delu.

Sledili so časi, ko smo se razšli vsi, ki smo doživljali skupno one prelepe čase prvega ženskega razmaha. Kolikor je bilo ustvarjalne sile v nas, je moralo še na dan — toda čutili smo, da je planil preko nas močan val nove dobe.

Leta 1929. Naselila sem se v Ljubljani in živela v zatišju. Resnično svetel in topel žarek iz dobe »Slovenke« me je zajel ob prvem obisku Maričinem. V intimnem razgovoru so zaživeli vsi spomini in obe sva občutili toplo vez, ki jo je ustvarilo med nama skupno doživljanje prvih ženskih podvigo pri nas.

Odmaknili sva se udejstvovanju v javnosti, a vendarle sva budno sledili vsem pojavom na našem kulturnem polju, predvsem v književnosti. S kakšnim zanimanjem je spremljala Marica nov velik dogodek v ženski literaturi: obsežno izdajo Zofkinega Izbranega dela in kako močno jo je prevzela obširna monografija o Askercu, ki jo je prebirala z vso vnemo v zadnjih tednih svoje težke bolezni. Kako stvarna je bila njena kritika, kako čudovito prožna njena miselnost ob novih literarnih pojavih in dogodkih in kako močno sugestivna vsa njena osebnost. Kadar koli me je obiskala ali sem jaz namerila svoj korak na njen dom, vselej sem bila kakor poživljena, vsa ogreta od njene tople iskrene besede. Doživljala sem ob teh prilikah nešteto krat, kako je njena profinjena duševnost, njena srčna dobrot priklepala tudi mlajše ljudi, kako jo je vsak, kdor jo je spoznal, moral vzljubiti in spoštovati. Kako vestna, skoraj bi rekla, pedantična je bila pri vsem svojem delu, priča bogata korespondenca, ki jo je urejeno hranila iz dobe svojega razgibanega literarnega dela. Že takrat se je z občudovanja vredno stvarnostjo zavedala, koliko dragocenega gradiva tiči v teh pismih za one, ki bodo hoteli kdaj pravilno oceniti in osvetliti dobo našega prvega ženskega lista.

Preblizu so mi še bolester trenutki, ko sem gledala njeno trpljenje v zadnjih mesecih, da bi mogla nazivati podrobnosti iz najinih lepih ur — preveč trpko je ob spominu nanjo spoznanje, kako življenje udarja in bije ob kremenite ljudi.

O njenem literarnem delu bodo spregovorile literarne zgodovinarke in ji dodelile v naši literarni zgodovini pomembno mesto, ki ji gre. Mene pa preveča ena sama grenka misel: Nismo izgubile le nesebične, idealne delavke, ki je zaorala z vso silo svojega bitja in duha v ledino naše ženske kulture, izgubili smo za našo dobo vse več — človeka.

* 2. januarja t. l. je umrla v Ljubljani Marica Bartol, pisateljica in urednica prvega slovenskega ženskega lista »Slovenke«. — Uredništvo.

Poljska balada*

Ruža Lucija Petelinova

*Stopinja lahna kakor sen davnine
se bliža vrtu smrti — Père Lachaise,
na njeno pot z lahkoto mesečine
lijo zamolkli zvoki polonez.*

*Ob grobu se prosojno bitje skloni,
kot bele rože položi roke
gomili k vzglavju in nocturni toni
iz grude se sanjavi prebude.*

*In z njimi dviga mehko se vprašanje:
»Od kod si, draga, kakšen je tvoj glas?
Si zar ljubezni, ki posmrtno sanje
spremlja v novega življenja klas?«*

*Popotni duh otožno odgovarja:
»Prek poljske zemlje besni konj divja,
s kopitom kreše ogenj, ko udarja
ubijajoč svobodo naša tla.*

*Iz Varšave prihajam, ki čistila
je v cerkvi svetokriški tvoj spomin,
svetinjo tvojega srca hranila
kot luč, ki dviga rod naj iz temin.*

*Chopin, stvaritve tvoje sem ljubila ...
V svetišče Križa se je konj zagnal;
da žaro s tvojim srcem bi rešila,
je moj pogum z nestvorom tekmoval.*

*Dospela sva do žare istočasno, —
krvavi plamen jo je raztalil, —
z rokami sem posegla vanj in jasno
zavest mi je nenaden mrak pokril.*

*A iznenada, kot je bil izginil,
odkril se duhu znova ves je svet,
kot radij čudežni mi v rokah sinil
je tvojega srca nesmrtni cvet.*

*In boš dejal: — Ah, kaj si z njim storila?
Kje skrivaš večnostni njegov zaklad? —
Čuj, genij naš, vsega sem razdelila,
najbolj ubogim, najbolj žejnim nad.*

*Postalo dih je in odsev sinjine
in tvoje glasbe najsvetejši zvok, —
ah reci, odgovori iz tišine,
če ne zameriš mi zdaj praznih rok!?«*

*Besede ni iz tihe grobne jame,
le rosa na gomili zablesti,
nje najsvetlejša kapljica se vneme,
popotnico poljubi na oči.*

*Stopinja lahna kakor sen davnine
odhaja z vrsta smrti — Père Lachaise,
na njeno pot z mehkobo mesečine
lijo zamolkli zvoki polonez.*

* Znameniti poljski skladatelj Frédéric Chopin je pokopan na pariškem pokopališču Père Lachaise. V oporoki je želel, naj njegovo srce prenesejo v domovino. Poljska je srce svojega velikega sina hranila v varšavski cerkvi Svetega Križa. Ob sedanjem padcu Varšave je med drugimi svetinjami kulturnega središča Poljakov postalo žrtev vojne tudi srce nesmrtnega genija.

Izprijenka

M. Husova

Mina Brdnik je imela za seboj toliko in takih grehov, da so jo še v bolnišnici, kjer je bila na prisilnem zdravljenju, klicali za izprijenko.

Bila je žilava in koščata tridesetletna ženska. Njena življenjska pot se je vlekla skozi vse pregrehe, zapore, potepanja in bolnišnice. V njenem oddelku je bilo dosti žena, ki jih je življenje pohodilo. Prav gotovo je, da niso bile vse angeli. Vendar so se zdele same sebi visoko vzvišene nad Mino, izprijenko. Ob vsaki priložnosti so stresale nad njo svoj prezir in zaničevanje. Radi tega je v njihovem oddelku večkrat prišlo do surovih spopadov in divjega krika.

»Kaj je bil tvoj oče?« je vprašala некоč službujoča sestra Mino; ko je za kazen obsedela v sobi in so sedruge bolnice sprehajale po vrtu.

»V Gradiški je poginil,« je izpljunila izgubljenka.

»Kaj tako govoriš? Oče ti je pa vendarle bil; pa mati?«

»V tržaškem mestu jo je некоč ubil pijan mornar,« se je mrzlo otresla Mina.

»Shiši, Minat! jo je prijazno pozvala sestra.

»Tako so mi pravili. Jaz se matere komaj spominjam.«

»In kaj te je prineslo v te turske kraje?«

»Kaj vam mar!« je sovražno presekala izprijenka pogovor.

»Nič hudega ti nečem, Mina. Kaj se tako obnašaš?« se ji je dobrikala sestra, kakor se dobrikamo popadljivemu psu.

Izprijenka, ki je po dolgem času slišala, da jo nekdo kliče po imenu in ne z vlačugo ali številko, se je nemirno presedla. V njenih mračnih očeh je blisknil komaj opazen utrinek in takoj ugasnil.

»Gospoda ste!« je zakipelo iz nje sovrašтво. Bolnice so se vračale in niti ene ni bilo med njimi, ki bi bila izprijenka vsaj bežno pogledala.

»Sprehajale ste se — kar, kar! Jaz pa sedim v sobi. Pa ne bom dolgo!« je kovala izprijenka načrte za beg. In res je še tisti večer ušla. Zdravniki so rohneli nad vratarji in vratarji spet nad pazniki. Kako je ušla, pa se ni dalo dognati. Vedeli so le toliko, da je preplezala vrtni zid ter da se potika nekje po mestu.

Obvestili so oblast, ki je izprijenko kaj kmalu našla. Policijski opomini so jo boleli. Umazano, skuštrano in vso raztrgano so jo vodili nazaj. Kljub temu je Mina še in še uhajala. Po vsakem neuspelem begu je bila mračnejša, z grozečim ognjem v očeh, do roba polnih sovrašтва in divjega nezlomljivega upora.

»Nesreča ljudska! Ali res ne veš, kaj delaš? Za tvoje dobro smo te tu pripravili. Ko boš zdrava, naj te zlodej nese kamor koli,« so jo ob vsakem dogonu zmerjali.

Izgubljenka je trdovratno molčala in vse dobrotné ali ostre besede so se odbijale od nje kakor od stene. Obraz ji je okamenel, le v očeh ji je tu pa tam nekaj zadrželo in še tisto je bilo bolj živalsko kot človeško. Podobna je bila ujeti divji mački, ki ne misli na pokoro, a še manj na poboljšanje.

»Zjed je! Trdovratno in hudobno bitje. Kaj bi se mučili z njo?«

»Res, do dna je izprijena. Tatica, vlačuga, potepenka. Strašna je njena preteklost. Leta in leta je presedala v zaporih in vedno znova se vrača na stara pota.«

»Da, dedno je hudo obremenjena. Poglejte, kaj je napisala sestra.«

»Zato pa tudi ni pomoči in zastraž takih sem večkrat obupaval tudi nad svojim poklicem,« sta se menila učena zdravnika. Tudi sestra ni mislila drugače, ko je prepisovala izgubljenino listino.

»Stari Grki so pametno ravnali in tisti ima prav, ki ne dovoli, da bi se manj vredni plodili,« si je dopovedovala sestra, ki jo je bila prevzela suha, razumarska modrost. Drugi dan pa je šla učena sestra obiskat tovarišico, ki je bila uslužbena v Otroškem sirotinskem domu.

Otročiči od enega do pet let stari so se pod sestrinim nadzorstvom igrali v obsežnem vrtu. Vrt je bil poln veselega krika, sonca in cvetja. Otročičem se ni prav nič poznalo, da so sinovi osramočenih in zapeljanih mater. Ob vrtni ograji je raslo bodoče grmovje in nad zelenim zidom so se košatile krošnje cvetočih sliv.

»Joj, čigav pa je ta zlati koštrunček?« je pograbila učena sestra dvoletnega fantka. »Ali ni lep?« je z materinskim ponosom vprašala prijateljico.

»Tako ljubeč in lep otročaj!« se je igrala z otrokom učena gospodična.

»To je izgubljenkin sin,« je povedala tovarišica.

»Kaj? Izgubljenka. Mina ima takega otroka? Ima spleh otroka —?« se je čudila učena sestra.

»Da, da, njen je! Zakaj naj bi ga pa ne imela?«

»Oh, ali ne vidiš, da je škoda zanj? Kakšno dediščino pa je sprejel s svojim rojstvom ta ubogi otrok. Pa je na videz tako zdrav.«

»Aha, ti misliš na biološko dednost. Poleg materine je tudi očetova dediščina. In kaj veš, če njegova ni boljša od moje in tvoje.« je priprosto rekla prijateljica, vzela nekaj pisanih žog in jih razmetala med otroke.

Veseli vrisi se je dvignil pod nebo. Malčki so se lovili za žogami in z njimi sestrji, ki sta kaj kmalu pozabili svojo učenost.

»Moja žo-ga-at!« je zajokal štiriletni Julček, ko mu je pisana igračka ušla med trnjevo ograjo.

»Ne jokaj! Spet jo bova našla,« je stopila učena sestra k ograji, držeč še vedno v naročju izprijenkega sina. S prosto roko je razmaknila trnjeve bodičaste veje in obstala kot pribita na mestu. Izza gostih trnjevih vej je kot iz tal zrastle in strmela divje skuštrana izprijenkina glava.

»Mina —!« je komaj zmogla besedo presenečena sestra.

»Moj sin!« je kriknila izprijenka in stegnila okrvavljene roke čez trnje k otroku. V ljubezni ji je žareel divji obraz. Trenutek samo in od nje je upadlo vse nizko in umazano.

»Moj sin — moj sin —!« je hlepelo njeno ponižano, v blato poteptano bitje v nedopovedljivi sreči.

In ko je sestra potisnila otroka v hlepeči materin objem, so se po Mininem obrazu udrle obilne, očiščujoče solze. Prižela ga je v svojem objemu tako strastno, da je malček zajokal od strahu pred močno reko materine ljubezni.

Sestra se je zavedla in do dna jo je pretreslo.

»Za božjo voljo, Mina; kaj si spet ušla?«

»Da, sestrice, da! Spet in spet in šele danes se mi je posrečilo. Vidim ga, imam ga!« je vrela prekipevajoča, dolgo zadrževana Minina ljubezen. »Sedemkrat sem bežala, sedemkrat iskala in zaman oprezovala. In bala sem se, da mi ga ne boste hoteli dati, pokazati, samo za kratek čas,« je pravila Mina z glasom, ki je bičal srce od suhe učenosti prevzetni sestri.

»Sedemkrat je Mina ušla. Sedemkrat so jo pritirali nazaj, ranjeno in zbito mučniško mater. In učeni in pošteni ljudje so jo še posebej kaznovali. Jaz pa sem bila ječar, ki strogo vrši svojo dolžnost. — Ha, mar smo vsi prokleti?« je prejela smrtni udarec sestrina razumska modrost.

»Odpusti, Mina! Sama te povedem nazaj in nič hudega ti ne bodo storili.«

»Oh, ali res? Pa bom smela večkrat videti svojega fantka?«

»Boš, seveda boš, Mina.«

»Veste, moj fantek je sin poštenega človeka,« je z velikim ponosom povedala Mina, ko je izročila sina nazaj.

»Kdo je njegov oče?«

»Ne vem za ime. Kako naj vpraša vlačuga za ime poštenega človeka? On mi ga je daroval, da — nekoč, na vasi je bilo. On je bil prešeren kmečki fant. — In tako lepo je z menoj ravnal... Takrat sem občutila, da bi bila lahko dobra in čista! Sestra! Prosim vas... Ste hudi?« se je ustrašila Mina. »Ne, Mina, ne...« »Glejte, to sem zaslužila nocoj!... da bo moj fantek imel novo krilce...« je s strahom potisnila Mina sestri v roke nekaj srebrnikov, zasluženih čez noč s presitimi ljudmi.

»Samo dokler fantek malo zraste... sestrice, razumete!...« je rotil in prosil izprijenkin glas.

»Da, da, Mina, saj ti nikdar niso privoščili poštenja. Majhna je tvoja krivica proti krivici vseh nas.«

»In je moj fantek cel oče in ne samo po telesu, tudi drugače... O, jaz to vem! In bo nekoč pošten človek!« je sanjala Mina na glas.

»Bo, Mina, bo.«

»In čeprav nima nič mojega na sebi, je le moj sin!« sta se menili sestra in Mina po poti v bolnišnico. Vsa krotka in s sijočimi očmi je hodila Mina ob sestri strani.

*

»The, kaj naj vam rečem, sestra? Ste menda pesniške narave. Dobro, no, ne bomo je kaznovali tokrat. Kar pomirite se. Zaslužila pa je! Saj veste, predpisi so predpisi. Če tej, ki je najslabša, pogledamo skozi prste, bo pohujšanje za druge in človek res ne ve, kaj je kdaj bolj prav in na mestu,« se je končno omeščal šef.

Drugi dan je sestra prinesla Mini blago za fantkovo krilce ter ga ji sama ukrojila. Mina je takoj začela z delom. S čudovito nežnostjo so se dotikali njeni prsti pisane tkanine in ko je ostala sama v sobi, je zapela staro romarsko pesem, ki je po nekem čudnem naključju ostala na njenem dnu.

»... Vodi nas, Marija, po eni pravi poti...!« Zdravnik in sestra sta obstala pred vrati. »Kdo to poje? Pa še pobožno kroži?«

»Izprijenka šiva sinu krilce, gospod doktor.«

»Ne vem, kaj naj mislim, sestra. Še malo, pa me boste res prepričali o visoki pesmi ljudske duše. Poglejva.«

»Ko boš sešila krilce, ti bo sestra prinesla fantka, da mu pomeriš,« je prekosil zdravnik samega sebe.

Mini je padlo šivanje iz rok.

»Gospod, gospod!«

Vsak skozi svoji vrata sta sestra in zdravnik molče zapustila sobo zavrženih in osramočenih.

Kaj je bilo posebnega na XIII. kongresu Mednarodne zveze za žensko volivno pravico in žensko državljansko udejstvovanje

Erna Muser

I.

Dansko so nazvali in jo nazivajo deželo enakosti in svobode. In v glavnem mestu te dežele enakosti in svobode, v Københavnu, milijonskem mestu štirimilijonske države, so se v juliju 1939. zbrale žene iz 22 evropskih in izvenevropskih držav in dežel, da se udeležijo trinajstega zborovanja Mednarodne zveze za žensko volivno pravico. Ta organizacija je bila ustanovljena leta 1904. Takrat so jo tvorile organizacije iz osmih držav, volivno pravico so imele tedaj žene v štirih državah Severne Amerike in v Zvezi avstralskih držav, danes jo sestavlja 40 združenj 33 držav oziroma dežel in volivno pravico so od tedaj pridobile in priborile žene že marsikje. Prve v Evropi so jo dobile Finke in Norvežanke kmalu po ustanovitvi Mednarodne zveze kot priznanje za pomoč v političnih osamosvojitvenih bojih, večina ostalih evropskih žena pa s koncem svetovne vojne, spet torej ob političnih in socialnih prevratih. V zaznamku držav in dežel z žensko ali enako ali omejeno ali nikakršno volivno pravico je Jugoslavija v dokaj pisani družbi Francije, Švice pa Afganistana, Albanije in drugih brez sleherne glasovalne pravice. Vendar pa je Jugoslavija včlanjena v Mednarodni zvezi za žensko volivno pravico po dveh organizacijah, in sicer po Aliansi Ženskih pokretov in Jugoslovanski ženski zvezi, ki sta obe tudi bili zastopani na letošnjem kongresu po sedmih udeleženkah.

Ker so s koncem svetovne vojne že v mnogih državah, včlanjenih v Zvezi, dobile ženske volivno pravico, se je l. 1926. Zveza preimenovala v Mednarodno zvezo za žensko volivno pravico in žensko državljansko udejstvovanje. Po pravilih je namreč namen Zveze ženskam vseh narodnosti pridobiti državljansko samostojnost s pomočjo volivne pravice in drugih za resnično enakopravnost moža in žene potrebnih socialnih, pravnih in gospodarskih reform, vpgolja žensk za državljanske dolžnosti in vpglobitev njih vpliva na javno življenje.

Že po dvanajstem zborovanju, ki je bilo

l. 1935. v Carigradu, je Zveza ustanovila *Svèt mladine*, ki mu predseduje Poljakinja Marija Ginsberg. Kajti gibanje, ki ne zna pritegniti mladih ljudi, ki izzoreva le v starih, zaslužnih začetnikih in boreih, je mrtvo gibanje, čeprav je tudi gibanje, ki sicer priteguje mladino, toda s kakršno koli silo že in s pomočjo kakršnih koli pretvez in lovč, obsojeno prej ali slej na propad. Gibanje, ki naj zmaga in mora zmagati, ki se mora v bodočnosti nerazdružno spojit z življenjem, si mora pridobivati zavestnih, mladih somišljenic. Pa je le eno potrebno: priklicati mladim dekletom v živo in budno zavest način življenja, ki ga nujno žive ali bodo živele in prav zato nekako podzavestno žive. Sto in sto jih je, ki jih je življenje prisililo, da si z lastnim delom služijo vsakdanji kruh ali pa se pripravljajo za poklice, ki jim bo dovoljeval samostojno življenje; dejansko so emancipirane, osamosvojene, vendar pa se tega tako malo zavedajo, da se plašijo gole besede emancipacija. To je sužnost in strah preteklih stoletij, ki nam tiči še vedno v kosteh. Sužnost nam brani zavestno težiti po svobodi, po popolni in pravno priznani svobodi; strah nekdane samice, ki ji je res bil mož življenjski pogoj, ker ji je bil gospodarska nujnost, pa nas odvräa od zavestnega priznanja dejanskega stanja. Iztrgati nas je treba iz ponižujočih in poneumnjujočih rok preteklosti, da bomo vse zaživele zavestno, ponosno, borbeno in delovno življenje. Letošnjega zborovanja v Københavnu se je udeležilo dovolj zastopnic mladine, iz Jugoslavije n. pr. tri od sedmih, in zborovanje se je mnogo ukvarjalo z vprašanji ženskega gibanja v zvezi z mladino. Bili so sestanki, namenjeni le udeleženkam kongresa, na katerih so dekleta sama govorila o svojih tegobah in prizadevanjih. Zveza pa je priredila tudi veliko javno mladinsko zborovanje in udeležilo se ga je tudi mnogo mladih možkih, ki so prav tako navdušeno pritrjevali raznim izvajanjem kot njih ženska okolica. Kajti feminizem ni naperjen proti možkim, le možki, ki se boje za svoje

privilegije, ga tako označujejo, tudi taki, ki so, sicer teoretično za vsakršno svobodo. Zelo važno je seznanjati in vzgajati tudi moško mladino za feminizem; da nam ne zrastejo nazadnjaški nasprotniki. Brez besed o feminizmu jih je treba že od mladih nog postavljati na isto raven z dekleti, jih navajati na dela in način življenja, ki naj bi po starih šegah bila primerna samo za dekleta. Po predlogu, ki ga je sprejelo zborovanje, naj se tudi moški, ne samo ženske, pripravljajo za zakonsko življenje; tudi moški naj bi znal poprijeti za gospodinjstvo delo, šole naj bi nudile gospodinjstvo izobrazbo tako ženski kot moški mladini. S tem vprašanjem mladine in feminizma bi bilo zvezano še drugo vprašanje, ki se mi je javilo zlasti v zvezi s predlogi, ki smo jih slišale na kongresu, predvsem zato, ker se mnogokrat javlja tudi v naših feminističnih vrstah pod izrazom »vsaka žena gospodinja«. Saj vendar ni vsaka žena gospodinja, kajti gospodinjstvo bodi poklic in vse se ne moremo ali se nečemo posvečati istemu poklicu; potem pa tudi ni potrebno, da vsiljujemo neko znanje vsakomur, pač pa ga moramo nuditi tistim, ki ga res potrebujejo; predvsem našim kmečkim in delavskim gospodinjam, ki bi se z večjim znanjem marsikdaj in marsikje izognile najhujši revščini in boleznim otrok, zlasti dojenčkov.

Ne samo, ker smo še brez političnih pravic, tudi sicer smo zastopnice Jugoslavije vzbujale nekako pozornost in bile deležne velike pazljivosti. Moji srbski tovarišici sta govorili o delu mladinskega odseka beograjskega Ženskega pokreta in vzbudili s svojim pripovedovanjem mnogo zanimanja, kajti mladinskih odsekov feminističnih društev drugod po večini sploh še ni, kot ga tudi pri nas na Slovenskem nimamo. Ko je prišla vrsta name, sem mogla torej le ugotoviti, da naš Ženski pokret nima mladinskega odseka, obenem sem pa označila naše slovenske razmere kljub temu, da smo kot narod v celoti na višji kulturni stopnji kot Srbi, za feminizem mnogo neugodnejše, češar gotovo ni v majhni meri kriv naš slovenski klerikalizem. Obljubila pa sem, da bomo z jesenjo začele z istim oziroma podobnim delom tudi v Sloveniji, zlasti v Ljubljani. Mislila sem tu seveda na Ženski

pokret in na njegov bodoči mladinski odsek. Kajti razna ženska mladinska društva in razni ženski odseki mladinskih društev so se seveda tudi pri nas že več ali manj ukvarjali s feminizmom. Vendar pa bi bilo po mojem mnenju poleg vsega tega nujno potrebno društvo, kjer bi se mogla zbirati vsa ženska mladina ne glede na vrsto šolanja ali poklic in se že v prej omenjenem smislu seznanjati z ženskimi vprašanjem in ženskimi zahtevami. Najbolj primeren in najbolj poklican bi bil za to seveda prav Ženski pokret.

Zveza izdaja svoj list *Jus suffragii*, ki bo odslej posvečal nekaj svojega prostora tudi vprašanju mladine in feminizmu.

Najbolj zanimiva pa je bila na zborovanju borba za in proti *Izjavi načel*, ki jo je predložilo vodstvo kot zaključek osrednji točki kongresnega dela »Zveza na razpotju svoje zgodovine«. Izjavo uraja ugotovitev, da se morajo ženske v času, ko so odnosi posameznika proti državi in države proti državi tako zelo negotovi, zavesti dolžnosti, ki jim jo nalaga njih feministično prepričanje. Kajti najhlabreje borilke za feminizem so se borile za svobodo prepričanja, za možnost svobodnega razvoja osebnosti, za svobodno izbiro poklica, za sodelovanje žena pri političnem in narodnem življenju; njih borba je bila le del velike borbe proti vsakršnemu zatiranju, bodisi po veri, plemenu, razredu ali spolu. V borbi za svoje smotne se bore ženske za vse človeštvo. Kajti ni svobode za ženo, kjer svoboda ni priznana pravica vsakega posameznika. Ni gospodarske svobode niti pravice za ženo, kjer je pravica le dekla nekatereh. Minil je čas, ko so se mogle žene boriti le za svoje pravice v družbi, ki jim je, čeprav je bila nepopolna, nudila možnost razvoja in napredka. Prišel je čas, ko se morajo žene, zveste svojim osnovnim načelom, posvetiti z možmi vred graditvi sveta, ki bo prinesel več pravice, več svobode, resničen mir, splošno blagostanje in več sreče človeštvu.

Zdelo se je, da bi bile nekatere kongresistke najraje glasovale sploh proti sprejetju Izjave, da pa se vendarle niso upale na dan s svojimi v bistvu nedemokratskimi, torej tudi nefeminističnimi naziranj. Zanimivo je, da se večina vendar tako demokratskih skandinavskih in sploh severnih držav ni

pridružila demokratski večini; pač zaradi ogrožujoče bližine nedemokratskih sosedov. Končno so zborovalke glasovale, ali naj Izjava ostane izjava, deklaracija, ali naj postane sklep, resolucija. Ostala je izjava. Več ali manj je morda vse to bilo le igranje z besedami, vendar je dejstvo, da so med udeleženkami feminističnega kongresa bile žene, ki bi bile izjavi demokratskih načel radi preprečile, potem pa, ko nekako tega ni bilo mogoče niti poizkusiti, oslabile pomen takšne demokratske izjave. Med glavnimi nasprotnicami Izjave kot izjave je bila znana Angležinja lady Astor, ki bi, prepričana sem o tem, če bi se kongres vršil sedajle, nastopila s prav tolikšno parlamentarno zgovornostjo za Izjavo kot izjavo, kakor je nastopila proti Izjavi kot izjavi. Bila je pač izraz takratnih teženj angleške vlade. Isto je bilo z zastopnicami malih severnih držav. Vedno proti človeku nevarnost, da ga kljub nasprotju potegne za seboj skupnost, ki se ji pravi narod ali država, da izda svoje prepričanje in gre v borbo za trenutno ali celo namišljeno korist skupnosti, ki ji pripada kot človek ali državljan. Zeni pa še posebej proti nevarnost, da se kljub svojemü feminističnemu prepričanju postavi proti nekemu splošnemu ideološkemu gledanju, ki edino lahko izpolni vse ženske smote, ker jo potegne za seboj skupnost, ki ji pravimo razred. Lady Astor, ki uživa blagodat ženske aktivne in pasivne volilne pravice, potem Egipčanka Hoda Charaoui, ki si je baje prva v Egiptu od-

krila obraz, si gotovo ne bosta dali vzeti pridobljene pravice oziroma borbe za to pravico, vendar pa pripadata obe razredu, ki je nujno nedemokracičen, ker bi mu resnična demokracija odvzela vodilno vlogo. Koristi razreda so, ne koristi žene, za kar se, čeprav morda ne vede in ne hoče, potegujeta kaka lady Astor in kaka pašinja Charaoui. Skoraj vsaka govornica, ki je utemeljevala nujnost Izjave načel kot izjave, je naglašala, da je feminizem nujno zvezan z demokracijo. Rekla bi, s pravo, resnično demokracijo bodočnosti. Brez svobode vseh ni svobode žena, brez enakopravnosti vseh ni enakopravnosti žena. Če pravi Izjava, da je prišel čas, ko se moramo žene, zveste svojim osnovnim načelom, posvetiti z možni vred graditvi sveta, ki bo prinesel več pravice, več svobode, resničen mir, splošno blagostanje in več sreče človeštvu, potem ti moške niso vsi moške, niso moške iz okolice lady Astorjeve in podobnih, so to moške, ki se sami resnično bore za resnično demokracijo. Le s takimi ramo ob ramo bomo zmagale tudi za sebe.

Kongres se je razšel, ne da bi bil določil čas in kraj prihodnjega zborovanja. Preveč razgibana je sedanjost in preveč negotova bodočnost. Prepričana pa sem, da se bo vršil po preteku običajnega števila let — kjer koli že in upam, da se ga bomo takrat Slovenke in Jugoslovanke sploh udeležile kot polnovredne in polnopravne državljanke.

Javni dogodki doma in po svetu

Doma:

Novi volilni zakon je vlada odobrila. Po njem smejo voliti — kakor smo že poročali — samo moški od 21. leta dalje. Volitve bodo svobodne, splošne in enake s tajnim glasovanjem. Skupščina se mora vsako leto 20. oktobra sestati na redno zasedanje, v izjemnih primerih tudi izven tega roka. Država je razdeljena na 55 volilnih okrožij, Slovenija pa na 6. Poslanci se bodo volili na vsakih 50.000 prebivalcev. Pasivno volilno pravico, to se pravi, da sme biti tudi voljen, pa imajo oni moški, ki so izpolnili 30 leto.

Važne izpremembe v davčni zakonodaji. Izšlo je več uredb, ki pomenjajo važne reforme dosedanje davčne prakse. Te uredbe dovoljujejo razne davčne olajšave tistim, ki imajo majhne prejemke, zato pa bodo morali več plačevati oni, ki imajo večje dohodke. Poleg izpremembe o zemljiškem davku se povisa obdavčenje nekaterih poklicev, kakor: odvetnikov, notarjev, arhitektov, inženjerjev, zdravnikov, geometrov, carinskih posrednikov. Umetniški poklici so oproščeni pridobnine do 20.000 din letno. Starostna doba za delavce se zniža glede oprostive od prihodnine od 65 na 50 let.

Močno se pa obdavčijo inozemska podjetja, za katere se smatrajo tudi taka, pri katerih sodeluje inozemstvo z najmanj polovico kapitala, ali pa tista podjetja, ki prejemajo blago iz inozemstva vsaj s 50%. Luksuzni davek se poveča od 12% na 15% in 20%.

Državne trošarine na vino in žganje. Z novim letom je bila z naredbo odpravljena banovinska trošarina na vino in žganje. Na njeno mesto je stopila državna trošarina na te alkoholne pijače. Državno trošarino ima plačati kupec, ne prodajalec. Vino in žganje, ki ga potrebuje proizvajalec zase in za svojo družino, ni podvrženo trošarini. Finančna kontrola bo popisala vse zaloge vina in žganja pri trgovcih in proizvajalcih.

Obvezna nabava plinskih mask za državne in banovinske uradnike. Kupiti jih morajo predvsem pri trdkri »Bata«, sicer prihajajo v poštev predvsem uslužbenci po mestih od severa do juga države. Plačevali jo bodo lahko v mesečnih obrokih.

Jubilej prve slovenske igre. Slovensko gledališče v Ljubljani je proslavilo 150 letnico prve slovenske igre »Županova Mica«. Igro je priredil Anton Linhart, ki ga slavi slovenski narod kot utemeljitelja slovenskega gledališča. S to igro je Linhart dokazal, da je tudi — takrat zaničevani — slovenski jezik prožen in sočen ter zmožen izraziti vso razgibanost človeške duše.

Pri naših za mejami:

Kulturna skupščina koroških Slovencev. O božiču je bil v Celovcu občni zbor Slovenske prosvetne zveze ter obenem voditeljski tečaj za krajevne voditelje slovenske prosvete. Zlasti razveseljivo je, da je bil odziv nenavadno velik in da je bila posebno številno zastopana moška kakor tudi ženska mladina, ki je prišla iz vseh krajev, kjer se sliši slovenska beseda. Prireditev so začeli s himno »Slovenec sem«. Predavanje, ki je sledilo, je na primerih pokazalo, kako Slovani prispevajo svoj delež pri ustvaritvi nove Evrope. Iz predavanja, ki ga je podal tajnik SPZ in ki nosi naslov »Čuvajmo slovensko dostojanstvo«, posnemamo, kako živi naš človek na Koroškem. S potrditvijo pravil je slovenska prosveta dovoljena, bližnja bodočnost pa bo pokazala, koliko je kulturna samopomoč mogoča tudi v praksi. Osnovno šolstvo pa je izključno samo nem-

ško. Predsednik PZ je že leto dni službeno premeščen na Predarlškem, bivši podpredsednik mora bivati izven Koroške, iz državno-političnih razlogov — tako se glasi uradna utemeljitev — je trem Slovincem že nad štiri mesece odvzeta osebna svoboda. V nasprotju z zakonom o ljudskem štetju postajajo poedini rezultati štetja javni... Socialne ugodnosti se zavednim Slovincem odtegujejo, otroške doklade odvezemajo, čeprav štejejo prizadete družine včasih do 12 in več otrok. Slovenska narodna zavest se istoveti s politično nezanesljivostjo, zato Slovenci ne morejo biti občinski odborniki. Nezaupanje uradnih mest Slovincem mestoma onemogoča nakup nepremičnin, slovenske kmetije radi slovenstva njihovih posestnikov ne smejo postati dedne kmetije.

Slovenski slikar Slavko Spacal razstavlja v Trstu. Za novo leto smo dobili izza meje pozdrav, ki nas je razveselil v dno srca: Slavko Spacal nas vabi na razstavo svojih grafičnih del v Trst. Veseli smo, da se je uveljavil slovenski umetnik, veseli tembolj, ker je zrasel iz skromnih razmer, pa se mu je z žilavo vztrajnostjo vendarle posrečilo, doseči svoj smoter. Z neobičajno marljivostjo je končal umetnostni licej v Benetkah, pozneje pa Visoko šolo za dekorativno umetnost v Monzi, kjer si je pridobil diplomu in naslov: maestro d'Arte.

Prvič je stopil pred javnost s svojimi deli pred nekaj leti na razstavi v Sesslanu, pozneje pa nekajkrat na razstavah sindikata za lepe umetnosti v Trstu. Sedanja razstava je pa prvi samostojen nastop pred javnost z grafičnimi deli: linorezi in monotipijami. O njih pravi poznavalec: »V njih zaživi vsak posamezni predmet v svojstveni obliki in svojstvenem občutju; z njihovim združenjem se posreči ustvariti umetniku nov izraz, pol deviške odkritosrčnosti, ki mu je tuja razumarska spretnost.«

Ne vemo, ali se bo kdo od nas odzval vabilu na njegovo razstavo, toda v srcu smo z njim, želeč mu v vsakem trenutku uspeha.

Po svetu:

Na zapadnem bojišču vlada zatišje, kar se tiče suhozemske fronte, na morju in v zraku pa je slej ko prej precejšnja živahnost in zaznamujeta obe strani po nekaj izgub.

Na severu traja vojna med Rusijo in Finsko še dalje. Tu ne pride do odločitve radi neugodnih vremenskih prilik, dober zaveznik Fincev pa je tudi teren, ki onemogoča nasprotniku uspešno prodiranje. Poleg tega pa dobiva Finska pomoč iz vseh krajev sveta. Iz nekaterih držav prihajajo velike množine prostovoljcev na Finsko, na drugi strani pa pridno dovažajo orožje in municijo in celo letala. Na Francoskem so se pojavili tudi načrti, po katerih bi poslali zavezniki na severne vojske obale skupino bojnih ladij, ki naj bi vodile nadzorstvo nad sovjetskimi pristaniščem Murmanskim, kjer bi izkrcali 100.000 mož. Istočasno pa bi Rusijo napadle združene francoske in angleške čete na jugu ob Črnem morju, tako da bi se morala boriti na dveh frontah in bi na ta način čimbolj opešala. Bodočnost bo pokazala, kaj je s temi načrti.

V ospredju zanimanja stoji zadnje čase zlasti v balkanskih deželah sestanek italijanskega zunanjega ministra grofa Ciana z madžarskim zunanjim ministrom Czakyjem v Benetkah. O sklepih, ki sta jih sprejela oba državnik, se ne ve nič točnega. Mnenje, da gre tu v prvi vrsti za boj proti boljševizmu kot ideologiji, se čedalje bolj umika drugičnemu tolmačenju. Tako trdijo zlasti angleški listi, da so »vmes čisto drugi politični načrti, ki imajo malo opraviti z idejno borbo proti komunizmu. Nemški listi so zadevo le malo omenjali, kakor da bi bili že vse v naprej vedeli in se jih ne tiče. Po Balkanu samem pa je zavladala velika razgibanost med posameznimi prestolnicami. Kajti Italija bi ne mogla Madžarom vojaško pomagati, dokler jih zmejnena tudi z Jugoslavijo, ki leži med Madžarsko in Italijo. Da bi pa Nemčija dovolila Italijanom, da bi čez njeno ozemlje pošiljali pomoč Madžarom proti Sovjetom, v današnjih razmerah spričo sodelovanja Nemčije s sov. Rusijo ni verjetno.« (Po Slov. 14. I. 1940.)

Beograjski sestanek sveta Balkanske zveze bo, kakor poročajo listi, dne 2. februarja. Najvažnejši povod za to konferenco je italijansko-madžarski sestanek v Benetkah. Spričo spremenjene situacije bodo državniki balkanskih držav premetrili mednarodni položaj s posebnim ozirom na interese Balkana ter, kakor pišejo listi, sprejeli sklepe,

po katerih naj bi balkanski narodi še nadalje ostali izven vojne. Turški zunanji minister pa bo posredoval med državami Balkanske zveze in Bolgarijo, ki je doslej ostala zunaj te zveze, zavoljo znanih nesoglasij z Rumunijo, ki ima v svoji posesti bolgarsko Dobrudžo.

Angleški vojni minister Hoare Belisha in minister za propagando Mac Milian sta odstopila. Tudi admiral Usburne, ki je bil v vojnem ministrstvu predstojnik cenzure, je odstopil. Te spremembe v tako resnih časih so povsod vzbudile veliko pozornost. Po nepotrjenih vesteh iz Londona je moral vojni minister odstopiti radi nesoglasij glede pošiljanja angleških čet v Francijo. Francija je takoj v začetku mobilizirala več mož, kakor je bilo treba, pa bi jih sedaj rada poslala domov v tovarne in jih nadomestila na bojišču z Angleži. Hoare Belisha je s tem baje soglašal. Proti temu so angleški konservativni krogi. Poleg tega je pa sporno tudi vprašanje angleškega letalstva: Angleži imajo svoje letalstvo podrejeno trem edinicom: angleški obrambi, francoski in pomorski. To pa zmanjšuje udarno silo angleškega zračnega brodogoja, zato zahtevajo nekateri v tem pogledu spremembo.

Bolgarsko-ruska trgovinska pogodba je bila sklenjena meseca januarja v Moskvi.

Novi ukrepi v Nemčiji za zmanjšanje konzuma in povečanje produkcije. Nemški list »Das Schwarze Korps« poziva pod naslovom »več delati manj jesti« nemške državljane k še večjim žrtvam. Priznava, da so dohodki nemških državljanov z davki sicer že znatno zmanjšani, toda še vedno ne v dovoljni meri, da bi mogla Nemčija z uspehom vzdržati poleg vojaške borbe tudi gospodarsko vojno. Da se konzum prilagodi vojnemu gospodarstvu, se morajo mezde in sploh dohodki še nadalje znatno znižati. Če vojak ne more živeti tako kot v civilu, se mora tudi civilist prilagoditi novim razmeram. Odbitek od mezd in plač bo znašal okrog 10%. Polovica tega zneska bo izplačana v bonih za štednje, druga polovica pa v bonih, ki bodo služili mesto denarja. Država bo na ta način prišla do sredstev, s katerimi bo lahko povečala gospodarske produkcije. Tudi je ukinila Nemčija vse ugodnosti na nemških železnicah.

Umetnost

Gospa Mirca Sancin — naša nada

Nam Slovenceem niso na razpolago veliki kanski reklamni aparati, katerih se poslužujejo tuji narodi, in skoro bi si tudi upala trditi, da nam ta mala nesimpatična, pa vendar potrebna nadloga modernega življenja nekako ne prija. Mogoče je zato vse tuje pri nas še nekako bolj v časih kot domače — potrebno pa bi bilo že enkrat, da se tudi malo bolj zavedamo lastne vrednote in odrešemo čuta manjvrednosti.

Drugim našim umetnicam, pisateljicam in slikaricam, je pot nekoliko lažja — kar je tiskano, kar je razstavljeno, pač nosi v očeh večine naših ljudi že pečat priznanja. In poleg tega: povest, sliko imaš pred seboj in si jo lahko večkrat in temeljito ogledaš — skladbo pa slišiš le tu in tam v koncertu — kdo jo v tem kratkem času dojme do dna? Komaj poklicni glasbenik. Umetnik pa ne vprašuje po tem: moč ustvarjanja ga z neizprosnostjo naravne sile sili k izražanju.

Naše skladateljice! Je-li čudno, da so vse najboljše tudi izvrstne pianistke? Tudi gospa Mirca Sancin je že mnogo let priznana kot pianistka, a šele zadnja leta jo spoznavamo tudi kot komponistko.

Gospa Mirca, soproga Karla Sancina, ravnateljica celjske Glasbene Matice in bivšega člana glasovitega Zikovega kvarteta,

je javnosti vedno vidna: na koncertnem odru kot solistka ali spremljevalka, po učencih kot pedagoginja. Sicer pa ta prikupna, ljubezniva žena nikakor ni Celjanka. Rojena je v Ljubljani. Njena mati je imela zelo prijeten glas in je skrbela, da se je vsak izmed njenih otrok učil kakega instrumenta. Mirca je že kot triletni otrok navdušeno prepevala. Deset let pozneje so se preselili v Gradec, kjer je mala Mirca študirala na konservatoriju pri prof. Hansu Schmidt-u. Po prevratu se je vpisala na ljubljanski konservatorij k prof. Brezovšku, pozneje je zopet delala v Gradcu pri prof. H. Krämerju in prof. dr. Schmeidelnu ter tudi tam pred štirimi leti položila mojstrski izpit iz svoje stroke.

Med tem časom je potekalo mirno, toda neumorno delavno življenje ob soprogu-umetniku in sinu, ki kaže, da bo podedoval talente svojih staršev.

Pobudo za kompozicijsko delo je dala gospej Mirci soprogova komorna šola; podlago skladatelj Artur Michel, ki ji je po dveh letih, ko je še iskala svoj lastni izraz, priznal: »Našla si svojo pot.«

Prva njena dela so bili mladinski zbori, klavirske impresije in manjše skladbe. Čim Sancinova skladbo napiše, nima do nje več pravega odnosa — v njej dozoreva že novo delo. Dela naglo, vendar pa ji njeno vstransko udejstvovanje ne dovoljuje, da bi se posvetila kompoziciji v toliki meri, kot bi to želela sama in bi želeli mi. Sedaj dela na ciklu pesmi. Nekatere pesmi, zgrajene na župantičevu in Gradnikovo besedilo, so že z velikim uspehom izvajali na koncertih celjske in ljubljanske Glasbene Matice. Svojske so v zamisli, jasne v liniji in zelo pevne, vendar pa nikdar sladkobne, prej trpke. Sveže. Spremljevanje je bogato in izrazito; zmore ga le nadpovprečni pianist. Po zahtevah, katere stavijo te pesmi izvajalcem in poslušalcem; bodo težko kdaj postale popularne v običajnem smislu besede. Ljudje pa, ki iščejo resnega glasbenega užitka, jih bodo vsekakor vedno cenili.

Žena, mati, gospodinja, pianistka, profesorica in skladateljica študira sedaj s soprogom, ki spremlja razvoj njenega nenavad-

nega talenta z največjim veseljem in zanimanjem, vse proste večere še instrumentacij. Sožitje teh dveh ljudi, ki sta mnogo želela in jima je bilo zato tudi mnogo dano, ustvarja v njunem domu harmonijo, katero blagodejno občuti vsakdo, ki se jima približa.

Gospa Mirca ni ne Marica in ne Mirica, temveč nosi ime perzijskega pesnika, in kakor je nenavadno njeno ime, je nenavadna ta ženska, ki je polna življenja in se zanima za vse lepo na tem božjem svetu. Mlada je

in zdrava in stoji šele na začetku svoje poti, zato trdno upamo, da nam bo še mnogo podarila in da bo sloves njenega dela nesel sloves našega naroda tudi preko mej naše domovine. Njej in nam v ponos in čast.

*

V. I. R.

Razstava Karle Bulovec-Mrakove v Jaskopičevem paviljonu, ki je bila odprta od 6. do 17. januarja je bila svojevrsten kulturni dogodek. Strokovna ocena bo v prihodnji številki.

Obzornik

Za naše najmanjše. »Unija za zaščito dece« v Ljubljani je začela akcijo za preskrbo dojenčkov s potrebnim perilom. Premnogo je mater pri nas, ki ob rojstvu otroka ne vedo, v kaj bi povile otročička. Kako velika je potreba, kaže veliko število prošenj, ki jih dobiva Unija dan na dan iz raznih krajev naše domovine. Toliko je teh prošenj, da jim s sedanjimi sredstvi nikakor ni mogoče ugoditi, in marsikatera revna mati ostane brez pomoči in njen otročiček prezeba v tej trdi zimi povit v stare cunje. Zato se obračamo na dobra srca Vaših bralk, da nam priskočijo na pomoč, da pošljejo darove, naj si bo v denarju, naj si bo z obleko, katere njih otročiči ne potrebujejo več. Vsak tudi najmanjši dar bo dobrodošel! Pomagajte nam, pomagajte našim najmanjšim, najbolj nedolžnim in najbolj nebogljenim! Unija za zaščito dece v Ljubljani

»Zveza narodnih žena in deklet« na Jesenicah je priredila 25. decembra v prostorih NSZ »Božičnico«. Ko je zažarela božična smrečica, je imela predsednica zveze božični nagovor na vse navzoče: na deco in odrasle, ki so obiskali prireditev v prav lepem številu. Vršile so se tudi lepe in primerne deklamacije dece s posebnim oziranjem na letošnje božične praznike. Ves nastop je dosegel splošno priznanje in marsikatero žensko oko je bilo do solz ganjeno. Posebno zadovoljni so bil obdarovanci, ki so prejeli praktična darila v perilu in blagu v vrednosti okrog 3000 din. Za vso navzočo deco in mlademu tamburaškemu zboru, ki se vadi pod okriljem »Zveze narodnih žena in de-

klet«, pa je bila prirejena čajanka. Tako je vladalo zadovoljstvo na vseh straneh.

Za tako uspešno prireditev in obdaritev res potrebne dece gre posebna zahvala delavnim članicam društva, ki so se z neumornim delom in z zbirkami samimi res izkazale požrtvovalne.

»Zveza narodnih žena in deklet« se ponovno zahvaljuje vsem, ki so omogočili lepo uspešno prireditev in obdaritev dece.

Da bi bilo še mnogo takih src... V nekem mestu blizu Sarajeva so imeli dobrodelno prireditev. Na sporedu je bila zgodovinska Nušičeva drama »Knez Ivo od Semberije«. Preprosti srbski seljaki so gledali krutega Turka Kulina, kako odganja v sužnost žene in dekleta iz Dobriča in kako jih hoče prodati bosanskim begom. Žene ječijo, dekleta jokajo, otroci obupno vpijejo — toda nasilni Kulin ima kamen namesto srca. Pa nastopi Ivo Knežević, velikodušen toda siromašen knez, ki bi rad še v zadnjem trenutku rešil usuznjene matere in dekleta. Vse ponuja Kulinu, zadnjo posrebljeno sveto podobo mu že žrtvuje za svobodo srbskih žena. A to je vse premalo. Ničesar več nima sam, pa začne zbirati prispevke med rojaki. Siromašni so ti kmetje, vse dajo, kar premorejo, toda brezsrčnemu Kulinu je vse to še premalo. Ne odstopi in ne odneha — tri tovore zlata zahteva za svobodo lepih suženj. Občinstvo v gledališču gleda ta pretresljiv prizor, kmetom stopajo solze v oči, sape jim zmanjkuje, tako nestrpno čakajo trenutka, da se Kulin omehča in pristane. Toda njegovo srce je hušje kot iz kamna — tedaj pa vstane med občinstvom gledalec,

plane na oder in ponuja trdosrčnežu ves svoj denar. Dva tisočaka vleče iz žepa: »Evo ti, kneže! Evo za roblje iz Srbije. Uzmi, brate, sve. Oslobodi robinje!«. Igralci so obstali, dvorana je ostrmela spriče te pristne, tako globoko občatene ljubezni do svobode in smisla za žrtve. Samo igra je bila na odru, toda trpljenje srbske raje je bilo nekoč živa resnica, in tudi ljubezen, svoboda, požrtvovalnost je bila živa resničnost. Tako živa je bila, da še danes utripuje v srcih srbskega seljaka in vzbuja ista čustva v srcih vseh njegovih sodržavljanov.

Cehinja ostane zvesta svojemu rodu. Naša študentka, ki prakticira v beograjski bolnišnici, ne bo nikoli pozabila tega le pri zora. Na porodni postelji je jecala mlada češka begunka. Ko je dete zagledalo, beli dan — kaj je bila prva misel materina? Prekrizala je malčka in mu govorila: »Bodi Ceh in ostani Ceh...«.

V osmem kolenu se je iz južne Afrike vrnila na rodno češko zemljo. Veliki pedagog Jan Amos Komenský, ki je živel v češki protireformacijski dobi, se je moral radi svojih názorov skrivati pred oblastmi. Spočetka so mu dajali zavetja prijatelji in so-mišljeniki, pozneje se je s svojimi pristasi skrival po skalnatih duplinah, naposled je zbežal čez mejo in živel v pregnanstvu do smrti. Povsod ga je zvesto spremljala žena. Imel je tudi hčerko Elizabeto, ki se je poročila s češkim bratom Petrom Figulusom, ki je moral prav tako bežati z domače zemlje. Ob poroki je dal Komenský svoji hčerki prstan, ki se je do danes ohranil v rodu Figulusovih kot dragocena svetinja in kot simbol narodne pripadnosti. Rodbina Komenského se je razgubila daleč po svetu, toda v njenih domovih je vedno živel češki duh. Pravnuka Petra in Elizabete Figulusove, Jurija, je usoda zanesla v Južno Afriko. Slika pradedna Komenského in prstan njegove hčerke sta stoletja podžigala temu rodu ljubezen do češke zemlje in kulture, se tudi tam na drugem koncu sveta. V daljnji zamorski deželi je Jurij vzgajal svojo hčerko Gertrudo Ludmilo v duhu in jeziku čeških prednikov. Po 40 letih se je naposled vrnil v osvobodeno domovino in prinesel s seboj zvesto očuvano dediščino po velikem pradedu: njegovo sliko, njegov prstan in živo narodno zavest v srcu svoje hčerke. Lud-

mila se je izobrazila za gospodinjko učiteljico, lani pa jo je praški župan poročil z zavednim Cehom. Pred poročni urad je stopila z istim prstanom kakor v davni davni na njena prababica Elizabeta Komenská Figulusova. S poroko je Ludmila izgubila priimek, ki je ozko povezan s krvjo in duhom velikega Komenského. Z njo in njenimi očetom se je vrnil v domovino rod Komenského v osmem kolenu... Vrnil se je v svobodno domovino, ne da bi bil slutil, kako težak križev pot čaka zopet njegov narod...

»Jednota slovanskih žen« v Pragi se je morala pod novimi političnimi razmerami preimenoovati in vključiti v enotno češko stranko. Imenuje se sedaj »Ženska zveza pri narodnem edinstvu«. Predsednica je še vedno znana Slovanka Bogomila Smolárova-Capková. Društvo skuša — kolikor je sploh mogoče — prilagoditi stari program novini razmeram in prireja od časa do časa slovanske večere. Zadnja prireditelj je bila posvečena bolgarski pisateljici Evgeniji Marsovi ob 35. letnici njenega literarnega udejstvovanja.

Nov uspeh bolgarske žene. Sofijska univerza je imenovala za redno docentko dr. Elizabeto Karamihajlovo. To je prvi primer, da je bolgarska žena stopila na vsenčlitsko katedro. Karamihajlova predava fiziko.

Dokaz, kako uspešno se udeležujejo bolgarske žene v sodobni literaturi in kako pravilno se vrednotijo njih dela, prča dejstvo, da so med pisatelji, ki so dobili literarno nagrado bolgarskega prosvetnega ministrstva za leto 1939, tudi književnice, Tani Popova-Mutafova, Ana Karina, Magda Petkanova, Marija Mateeva in Zlatka Colakova.

Evgenija Mars, ki spada v vrsto prvih in najboljših bolgarskih pisateljic, je doživela lepo priznanje. Konec lanskega leta se je bolgarska javnost prav lepo spomnila 35. letnice njenega pisateljskega udejstvovanja; sedaj pa ji je sofijska občina podelila tudi denarno nagrado v priznanje njenih književnih zaslug. Dela Evgenije Marsove predstavljajo pomembne umetniške, narodne in zgodovinske vrednote. Poleg pripovedništva se je uveljavila zlasti kot urednica obsežne informativne knjige »Poluvjekovna Blagarija«.

Luziške Srbkinje so se danes v črtni. Ko so Nemci pred mnogimi leti uslužili mali luziško-srbski narod, ki živi severno od Čehov, so mu pač vzeli vse pravice in mu nasilno brisali znake narodne samobitnosti. Ljudstvo je moralo umolknuti, žene so se oblekle v črtno in je niso še slekle. Črna obleka se danes spominja Luziške Srbkinje na izgubo svoje največje sreče — narodne svobode.

Ne bo igral klavirja, dokler ne bo domovina osvobodjena. Tako je izjavil v Parizu svetovno znani pianist Padarewski, bivši predsednik poljske republike. Domovina ječi strta, požgana in razdejana — kako naj uživa srečo človek, ki je kri njegove krvi!

V Vel. Britaniji so žene tudi ministri. Pred kratkim so poklicali v vlado tudi poslanko Florence Hearnbrough, ter ji poverili državno podtajništvo za narodno zdravje, kar pomeni čin ministra. Tej politikarici je britanska vlada že večkrat poverila važne mednarodne misije. Mesto državnega podtajnika v tem ministruju je bilo tudi pod prejšnjo Macdonaldovo vlado v ženskih rokah.

Poročene Angležinke v upravnih službah. Tudi v Vel. Britaniji so poskušali reševati

gospodarsko krizo na račun ženin osebne svobode in so uvedli celibat za namestnice v upravni službi. Sedaj, ko potrebujejo žensko delovno moč na vseh koncih in krajih, so pa izdali uredbo, po kateri lahko tudi poročene žene ostanejo na svojih mestih, če jih urad potrebuje.

Kako se je obnesla prva angleška zdravnica? Dr. Elizabeta Garrett je bila prva Angležinja, ki je dovršila zdravniški študij in sicer na pariški Sorbonni l. 1870. Štiri leta prej je ustanovila v Londonu dispanzer, malo lekarno, kjer so siromašni bolniki dobivali zdravila brezplačno ali po jako nizki ceni. V sobi nad lekarno je imela tudi nekaj postelj za najpotrebnejše bolnike. Iz tega skromnega dispanzerja se je razvila ženska bolnišnica, ki je dobila po smrti svoje ustanoviteljice njeno ime. Danes je »Elizabete Garrett-Andersenove Hospital« ogromna, moderna ženska bolnišnica, ki se razlikuje od drugih bolnišnic le po tem, da jo vodijo in upravljajo izključno žene. Razven dveh kiruržev je vse osebje žensko.

Vojški pouk za dekleta bodo uvedli tudi v Turčiji. Doslej so poučevali ta predmet le na deskah solah, in sicer po 1 uro na teden.

Nove knjige

Knjige Goriške Matice za leto 1940.

Goriška Matica praznuje dvajsetletnico svojega delovanja. Leta 1919 je izdala svojo prvo knjigo: koledar za leto 1920., danes pa se njeni sodelavci in ustanovitelji lahko z zadovoljstvom ozro nazaj, saj je njih zalozba v dveh desetletjih dala ljudstva 167 knjig iz najrazličnejših področij. Bogata setev!

Za leto 1940. je Goriška Matica poleg koledarja izdala še 5 knjig. Koledar polnijo poleg originalnih leposlovnih sestavkov lepi prevodi iz rusčine (Žosčenko), italijanščine (Panzini), francoščine (Hugo) in češčine (Čapek) in poučni spisi iz narodnega gospodarstva, vzgoje itd.

Po literarni vrednosti je med ostalimi knjigami nedvomno na prvem mestu K. Čapkovega *Hardubala*, (prevel F. Bevč),

trpka zgodba slovaskega kmeta, ki si je šel v Ameriko iskat bogastva, medtem pa mu je doma umrla sroča z ljubeznijo njegove žene. Čehi so nam Hardubalove prikazali v enem svojih najboljših filmov. In Goriška Matica se gotovo ni mogla lepše oddolžiti spominu velikega Čeha kot s tem, da je njegovega Hardubala poklonila svojim čitateljem.

Na drugem mestu moram omeniti *Bevkovo* povest *Huda ura*, ki je pred leti izhajala v Mladiki. Napeto grajena psihološka zgradba je stilno realistično oblikovana in slika povojno vaško življenje. Osrednja oseba je slepi invalid Mohor, ki vodi tudi vse dogajanje v povesti in s čigar smrtjo se razvzljaja usoda ljudi, ki so z njim povezani.

Feigelov »*Supervitalin*« spada v vrsto humoristične literature, z rahlo primesjo fantastičnega dogajanja. Nedvomno bo knjiga

nudila marsikomu prijetno urico zabave in oddiha, s tem pa bo njen namen dosežen.

V knjigi *18 velikih* je Andrej Budal zbral 18 življenjepisov slovenskih kulturnih delavcev od Primoža Trubarja do Župančiča. S toplo, razumevajočo besedo jih neposredno približa čitatelju, mu predочи njih dela in stremljenje.

V poljudno znanstveno literaturo spada knjižica J. Trnovca *Žarki in življenje*, ki govori o žarkih iz svetovja, iz zemlje in o izžarevanju živih bitij. Knjiga bo širokemu krogu čitateljev v veselje in pouk.

Goriška Matica je poklonila za leto 1940. lep dar svojim čitateljem in ob njeni dvajsetletnici ji mora biti slovenska kulturna javnost hvaležna za neutrudno delo v zamestvu. K. V.

Jožč Karlovšek: »Slovenski domovi«, izdala in založila Kleinmayer & Bamberg v Ljubljani 1939. Avtor Slovenskih domov je tudi avtor treh naslednjih knjig: Slovenski ornament, Ljudski in obrtniški izdelki ter Umetniška obrt, splošni razvoj in naš slog. Knjiga Slovenski domovi je sestavljena iz dveh delov. Prvi del je opis, ki razlaga v prirčni in jedrnatih besedi ves razvoj kmečkih domov do sodobnega stavbarstva. Drugi del obsega 165 slik iz najrazličnejših primerov. Z ubrano besedo nas vodi avtor v prirodo in idilo slovenskega ozemlja. Tam polagoma spoznavamo, da ima Slovenija svoj lepi slovenski slog, ki je nastal iz narave in po potrebi in da se je slovenski slog razvil iz podeželske stavbe. V zgodovinskem opisu zgradb na slovenskem ozemlju navaja pomen narodov in njihovih sposobnosti za poznejše prebivalce. Tako prehajamo preko osebnosti paleolitika, neolitika, bronzaste dobe, železne, rimske dobe do staroslovanske stavbe ter do izvora slovenske hiše iz staroslovanske. Slovenska hiša je obravnavana z vso podrobnostjo. Pri tem razlaga razne zanimivosti in razlike alpskih dežel ter mnogih drugih delov Slovenije s Primorsko. Opis razvoja kurišča sega do prvih začetkov. Tako tudi razvoj tlorisa, kuhinje ter navpični razvoj. Čimdalje bolj ljubki in pestri postajajo popisi pri raznih

tipih hiš iz raznih delov Slovenije, kjer opozarja avtor na razloge lepote slovenskih domov, na nadzidke, hodnike i. dr. Z enakim obsegom popisuje gradivo hiš; razlaga o freskah in raznih drugih okraških z razlikami vzhodnega in zahodnega dela Slovenije; o strehah, o raznih posebnostih oken in vrat ter o notranjosti slovenske hiše in opreme, v zvezi z ljudskimi navadami. Poglavje o estetiki slovenske arhitekture poudarja razvit slovenske hiše v baročni dobi zlasti v alpskih okrajih ter propadanje kmečkega sloga v zadnjem stoletju. Iz vse knjige lahko zasledujemo, kako postaja ravno kmečka hiša ideal slovenskih domov. Razmere oblik, barv, posebno členov in celotne stavbe so nastale po naših potrebah, našem gradivu, okusu in okolju. Zato učinkuje na nas umotvor slovenske hiše tako domače in prijetno. Knjiga govori o odličah slovenske arhitekture ter vobče o slovenskem izraznem slogu, ki se razlikuje od drugih slogov. Omenja pa tudi kvaritve s tujimi elementi. Nato navaja mnoge slučaje posameznih hišnih tipov ter značilnosti posameznih krajev, naselij in vasi ter prehaja k sodobnemu stavbarstvu, to pa ukorišča vse novodobne pridobitve, modernizira slovenske domove in mu odpira pot k naravi potom teras, bazenov, velikih oken in drugih sredstev. Mnogo lepote in spoznanja doživi, kdor se poglobi v »Slovenske domove«. Potom tega lepega berila dobivamo globlji smisel za vso lepoto naše rodne zemlje, vzbuja nam veselje do domačnosti in narodno zavest. Narodni slog stavbarstva, ki je ravno pri Slovencih tako izrazit iz vzrokov, ki so navedeni v knjigi, je naša dika in naš ponos, česar se pa zaradi naše skromnosti premalo zavedamo. Zbiratelji slovenskih šeg in navad ter slogov in drugih panog, katerim smo hvaležni za njihov trud, imajo še veliko odprto polje z nabiranjem in priobčevanjem. Poleg navedenih vrednot služi knjiga odlično vsem, ki si želijo pripraviti svoj lastni dom. Iz knjige bodo lahko sestavili po lastnih potrebah zamisel za prijazen in udoben dom v stilu slovenskih domov. E. Piščančeva.

Listnica uredništva

Anonimni dopisi, naj bi bili še tako aktualni in dobri, se ne jemljejo v poštev. Lahko objavimo članek brez podpisa, toda uredništvo mora vedeti, kdo ga pošilja.

Tudi vsaka stvarna kritika našega lista nam je vedno dobrodošla in smo zanjo hvaležne, naj bo še tako stroga. Toda kritike brez podpisa gredo v koš, kakor vsak drug anonimni dopis.

Ga. Peko, Lj. Hvala Vam za recepte; nekateri so nam čisto novi in jih bomo objavili v prihodnjih številkah. Istotako tudi obe blazini. Za to številko je bilo prepozno.

Naročnica iz inozemstva prosi, če bi ji katera (ki ne hrani lista) prepustila aprilsko številko letnika 1983. Poslati jo je v upravo.

Odpri srce, odpri roke ...

P. D. nas je naprosila za objavo sledečih vrstic.

Kot nedeljski izlet si večkrat izberem litijsko okolico, ki je zelo lepa, a prav tako siromašna. Kake 3 ure od Litije sem naletela na dve družini, ki sem ju našla v res usmiljenja vrednem stanju. V eni družini je 10 nedoraslih otrok, ki so napol goli in lačni; oče, čeprav priden mož, je brez zaslužka. V drugi družini je 6 nedoraslih otrok brez matere; tudi ti trpe pomanjkanje. Primanjkuje jim vsega. Obe družini sta potrebni in vredni podpore. Res dobro delo bi storila vsaka, ki bi podarila vsaj kako malenkost kateremu izmed teh otrok.

Naša uprava drage volje sprejema darila v ta namen.

Darovi za tiskovni sklad

Ga. Savica Godina v počaščenje spomina pok. ge. Marice Bartolove din 25.—, v počaščenje spomina pok. g. Dragotina Martelanca din 25.—; po din 36.—: gg. Iva Žerjav in Annie Rismondo; ga. Berta Mavec din 16.—; ga. Darinka Jošt din 14.—; ga. Anica Robnik din 12.—; ga. Lila Wagner din 11.—; po din 10.—: gge. Bela Kalčič, Mara Gobec; po din 7.—: gge. Pierina Železnikar, Irma Treppo, Milica Reichner; po din 6.—: gge. Mimica Rajh, Amalija Puppis, Olga Pivc, Slavica Rozman, Dora Rajko, Tončka Jereb, Julija Plavšek, Ivanka Mastnak, Marjeta Kos, Tinka Thuma, Slavica Zaman, Marica Kolenc, Marija Gabršček, Marija Benko, Olga Trošt, Milka Vrančič, Anica Kokovnik, Fanči Markon, Kristi Jelinčič, Mimica Kraševce, neimenovana; ga. Erna Schmit din 5.—; po din 4.—: gge. Mara Antlej, Beti Jelenko, Marija Kosmina, Marija Bernard; po din 3.—: gge. Gretl Turk, Slava Mazej, Marija Škerl, Slava Basiako, Franja Bevk, Stana Valentič; po din 2.—: gge. Zora Zabukošek, Ina Fürst, Cirila Gosak, Antonija Kunčič, Rožica Polič, Joža Kos, Estera Koprivnikar, Ana Turk, Ela Boltin, Ana Vatovec, Urška Simčič, Iva Prislan.

Vsem cenj. gg. darovalkam najsrčnejša hvala!

Mlade matere,

ki pripravljate perilo za svojega novorojenčka, naročite si pri nas polo s 25 modeli in kroji za

vse perilo, ki ga potrebuje novorojenček

★

Z naročilom pošljite din 5.—, lahko tudi v znamkah

Najmoderneje urejena lekarna

Dr. G. Piccoli

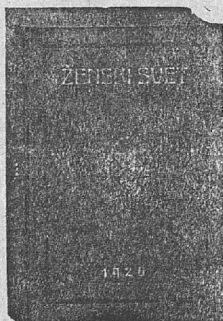
Ljubljana, Tyrševa 6
nasproti Nebotičnika

Velika zaloga tuzemskih in inozemskih specialitet. Oddajajo se zdravila na recepte za vse bolniške blagajne. Priporoča naraven pristen malinovec na malo in veliko.

Naročila točno proti povzetju.

Ne pozabite, da dobite po eno številko za žreb za vsako novo naročnico, ki jo pridobite. Številke se razpošljejo upravičenkam takoj po 15. februarju. Izid žrebanja bo objavljen v marčni številki. **Ne zamudite plačilnega roka, ki je določen na 15. februar t. l.!**

UPRAVA

Originalne platnice

za „Ženski Svet“ za vse letnike ima v zalogi

Knjigoveznica J. Dežman

Ljubljana, Wolfova ul. 8

cena platnicam	din 10.—	(brez poštnine)
„ „ z vezavo	„ 18.—	„ „
mapa za priloge	„ 5'50	„ „

Izvršuje vsa knjigoveška dela solidno in ceno